

(Ministru kabineta
2013.gada _____
rīkojums Nr. _____)

**Cilvēku tirdzniecības novēršanas
pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam
(informatīvā daļa)**

SATURS

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI.....	3
IEVADDAĻA	5
1. Ievads	5
2. CILVĒKU TIRDZniecības NOVĒRŠANAS POLITIKAS PAMATPRINCIPI UN MĒRĶI.....	7
3. PAMATNOSTĀDŅU SASAISTE AR CITIEM POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM	7
I. SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS UN PROBLĒMU FORMULĒJUMS.....	9
1. Vispārīga informācija.....	9
2. Cilvēku tirdzniecības tendences Latvijā	13
3. Cilvēku tirdzniecības profilakse.....	14
3.1. Izglītošana un informēšana	14
3.1.1. Izglītība	14
3.1.2. Sabiedrības informēšana	15
3.1.3. Pētījumi	18
3.2. Cilvēku tirdzniecības upuru identificēšana	20
3.3. Palīdzība un atbalsts cilvēku tirdzniecības upuriem	21
3.4. Cilvēku tirdzniecības upuru tiesiskā aizsardzība	24
3.5. Juridiskā palīdzība.....	24
3.6. Valsts kompensācija cilvēku tirdzniecības upurim	24
3.7. Cilvēku tirdzniecības upuru atgriešana	25
3.8. Cilvēku tirdzniecības upura, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais, uzturēšanās Latvijā	26
3.9. Palīdzības tālruņi.....	27
3.10. Nesodāmības princips	27
4. Cilvēku tirdzniecības apkarošana.....	28
4.1. Tiesiskais ietvars	28
4.2. Tiesībaizsardzības un kontrolējošās iestādes	35
4.3. Kriminālvajāšana	37
4.4. Tiesu prakse	38
5. Sadarbība un koordinācija.....	40
II. POLITIKAS REZULTĀTI, DARBĪBAS REZULTĀTI UN REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI TO SASNIEGŠANAI	42
III. PAMATNOSTĀDNĒS PAREDZĒTO UZDEVUMU UN PASĀKUMU PLĀNS.....	44
IV. IETEKMES UZ VALSTS BUDŽETU UN PAŠVALDĪBU BUDŽETIEM NOVĒRTĒJUMS.....	53
V. PĀRSKATU SNIEGŠANAS UN NOVĒRTĒŠANAS KĀRTĪBA	56

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
AiM	Aizsardzības ministrija
ASV VD	Amerikas Savienoto Valstu Valsts departaments
ĀM	Ārlietu ministrija
CBSS	Baltijas jūras valstu padome
CBSS TF-THB	Baltijas jūras valstu padomes Darba grupa cīņai pret cilvēku tirdzniecību
Direktīva 2011/36/ES	Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI
Patvērums „Drošā māja”	Biedrība „Patvērums „Drošā māja””
ES	Eiropas Savienība
GRETA	Eiropas Padomes Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību
IEM	Iekšlietu ministrija
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
KL	Krimināllikums
KPL	Kriminālprocesa likums
KM	Kultūras ministrija
LM	Labklājības ministrija
LNB	Latvijas Nacionālā bibliotēka
LVL	Latvijas valsts lats
RCS Marta	Biedrība „Resursu centrs sievietēm „Marta””
MK	Ministru kabinets
Nr.	Numurs
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	Nevalstiskā organizācija
PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
RPP	Rīgas pašvaldības policija
TA	Tiesu administrācija
TIS	Tiesu informācijas sistēma
TM	Tieslietu ministrija
TMC	Tiesnešu mācību centrs
Valsts programma	Programma cilvēku tirdzniecības novēršanai 209.-2013.gadam
VBTAI	Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija
VDI	Valsts darba inspekcija
VISC	Valsts izglītības satura centrs
VJIC	Valsts jaunatnes iniciatīvu centrs

VK
VM

Valsts kanceleja
Veselības ministrija

IEVADDAĻA

1. Ievads

Cilvēku tirdzniecība ir smags noziegums, kas bieži tiek veikts organizētās noziedzības satvarā, un tas ir rupjš cilvēktiesību pārkāpums, ko nepārprotami aizliedz ES Pamattiesību harta¹.

Viens no ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību protokola par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to mērķiem ir aizsargāt cilvēku tirdzniecības upurus un palīdzēt viņiem, pilnībā ievērojot viņu cilvēktiesības². Papildus tam Eiropas Padomes Konvencijas par cīņu pret cilvēku tirdzniecību viens no mērķis ir aizsargāt tirdzniecības upuru cilvēktiesības³.

Latvijas Republikas Satversmes⁴ 8.nodaļas „Cilvēka pamattiesības” normas nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību, ka nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu, ka spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta, ka ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai, un piespiedu darbs ir aizliegts.

Cilvēku tirdzniecības pamatdefinīcija ir noteikta ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību protokola par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to 3.pantā:

„Cilvēku tirdzniecība” nozīmē ekspluatācijas nolūkos izdarītu cilvēku savervēšanu, pārvadāšanu, nodošanu, slēpšanu vai saņemšanu, izmantojot spēka pielietošanas draudus vai pielietošanu vai arī citas piespiešanas, aizvešanas ar varu, krāpšanas, maldināšanas vai viltus formas, izmantojot varas pozīcijas vai arī cilvēku neaizsargātību, vai arī dodot vai saņemot maksājumus vai labumus, lai panāktu kādas tādas personas piekrišanu, kurai ir vara pār citu personu. Ekspluatācija ietver, kā minimumu, citu personu prostitūciju vai citas seksuālās ekspluatācijas formas, piespiedu darbu vai pakalpojumus, verdzību vai verdzībai līdzīgas formas, kalpību vai orgānu izņemšanu.

Šo definīciju papildina Eiropas Padomes Konvencijas par cīņu pret cilvēku tirdzniecību 4.pantā⁵ un Direktīvas 2011/36/ES 2.pantā⁶ ietvertās cilvēku tirdzniecības definīcijas pazīmes.

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2011/36/ES (2011.gada 5.aprīlis) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:LV:PDF>

² ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību protokols par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=87670>

³ Eiropas Padomes Konvencija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=210786>

⁴ 15.02.1922. likums "Latvijas Republikas Satversme" ("LV", 43, 01.07.1993.) [stājas spēkā 07.11.1922.], <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980>

⁵ „Cilvēku tirdzniecība” nozīmē personu savervēšanu, pārvadāšanu, nodošanu, slēpšanu vai saņemšanu, lietojot draudus vai spēku, vai arī citus piespiešanas, aizvešanas, krāpšanas, maldināšanas, ļaunprātīgas izmantošanas veidus vai izmantojot personas neaizsargātības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiālā vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas, kura kontrolē citu personu, piekrišanu ekspluatēšanas nolūkā. Ekspluatēšana obligāti ietver citu personu izmantošanu prostitūcijā vai citus seksuālās izmantošanas veidus, piespiedu darbu vai pakalpojumu sniegšanu, verdzību vai darbības, kas līdzinās verdzībai, kalpību vai orgānu izņemšanu”.

⁶ „Nodarījumi, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību:

1. Dalībvalsts veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka ir sodāmas šādas tīšas darbības:

ekspluatācijas nolūkā izdarīta personu vervēšana, pārvadāšana, nodošana, izmitināšana vai saņemšana, tostarp kontroles pār minētajām personām maiņa vai nodošana, izmantojot draudus vai spēku, vai citā veidā piespiežot, aizvedot ar viltu, krāpjot, maldinot, ļaunprātīgi izmantojot varu vai personas neaizsargātības stāvokli vai dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu, kura kontrolē citu personu.

Minēto starptautisko un ES tiesību aktu prasības ir pārņemtas Krimināllikuma 154.²pantā⁷.

Lai nodrošinātu mērķtiecīgu un plānotu pieeju cilvēku tirdzniecības novēršanai un apkarošanai Latvijā, ar MK 2004.gada 3.marta rīkojumu Nr.132 tika apstiprināts pirmais politikas plānošanas dokuments šajā jomā – „Valsts programma cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008.gadam”.

Ar MK 2009.gada 27.augusta rīkojumu Nr.590 apstiprināta „Programma cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009.-2013.gadam”⁸, kuras galvenais mērķis ir plānot un īstenot pasākumus, lai sekmētu cilvēku tirdzniecības novēršanu. IeM un LM ir noteiktas par atbildīgajām institūcijām programmas īstenošanā. IeM kā koordinējošā ministrija ir atbildīga par informācijas par Valsts programmas izpildes gaitu apkopošanu un informatīvā ziņojuma iesniegšanu izskatīšanai MK līdz 1.martam 2011.gadā un 2014.gadā. Programma paredz piecu rīcības virzienu – datu apkopošana un pētnieciskais darbs, normatīvo aktu pilnveidošana, preventīvo pasākumu īstenošana, sadarbības starp valsts iestādēm un NVO pilnveidošana, tiesībsardzības iestāžu darbības uzlabošana, un tiem pakļautu 26 uzdevumu programmas rezultātu sasniegšanai, īstenošanu.

2011.gada 17.martā Ministru prezidents apstiprināja „Informatīvo ziņojumu par „Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009. – 2013.gadam” īstenošanu 2009.gadā un 2010.gadā”. Ņemot vērā, ka „Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009. – 2013.gadam” darbības termiņš beidzas 2013.gada 31.decembrī, šīs programmas ieviešanas ex-post novērtējuma ziņojums vēl nav sagatavots.

Lai turpinātu „Programmā cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009. – 2013.gadam” īstenoto cilvēku tirdzniecības novēršanas politiku, ir izstrādātas „Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam” (turpmāk – Pamatnostādnes), kas ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments. Pamatnostādnes ir izstrādātas sadarbībā ar kompetentajām valsts un pašvaldības iestādēm, tiesībsardzības iestādēm un nevalstisko sektoru par pamatu ņemot GRETA ziņojumu par Eiropas Padomes Konvencijas cīņai pret cilvēku tirdzniecību saistību īstenošanu Latvijā⁹, ANO Neatkarīgā eksperta Dr. Cephias Lumina novērtēšanas ziņojumu par cilvēktiesībām, ANO Cilvēktiesību padomes vispārējo pārskatu par cilvēktiesībām, ASV VD ikgadējos ziņojumus par cilvēku tirdzniecību apkarošanu un ES Stratēģiju cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012. – 2016.gadam. Pamatnostādnes balstās uz četriem starptautiski atzītiem cīņai pret cilvēku tirdzniecību politikas pamatprincipiem: 1)

2. Neaizsargātības stāvoklis nozīmē situāciju, kad personai nav citas īstas vai pieņemamas izvēles, kā vien pakļauties attiecīgajai ļaunprātīgajai izmantošanai.

3. Eksploatācija ietver vismaz personu iesaistīšanu prostitūcijā vai citus seksuālās izmantošanas veidus, piespiešanu veikt darbu vai sniegt pakalpojumus, tostarp ubagošanu, turēšanu verdzībā vai darbības, kas līdzinās turēšanai verdzībā, kalpībā, izmantošanu noziedzīgās darbībās vai orgānu izņemšanu.

4. Cilvēku tirdzniecībā cietušā piekrišana vai nu iecerētajai, vai reālajai eksploatācijai netiek ņemta vērā, ja izmantots kāds no 1. punktā minētajiem līdzekļiem.

⁷ Krimināllikums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966>.

Krimināllikuma 154.² pants. Cilvēku tirdzniecības jēdziens

(1) Cilvēku tirdzniecība ir eksploatācijas nolūkā izdarīta personu savervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana, lietojot vardarbību vai draudus, vai aizvešanu ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais.

(2) Nepilngadīgā vervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana eksploatācijas nolūkā atzīstama par cilvēku tirdzniecību arī tādā gadījumā, ja tā nav saistīta ar jebkuru šā panta pirmajā daļā minēto līdzekļu izmantošanu.

(3) Eksploatācija šā panta izpratnē ir personas iesaistīšana prostitūcijā vai cita veida seksuālā izmantošanā, piespiešana veikt darbu, sniegt pakalpojumus vai izdarīt noziedzīgus nodarījumus, turēšana verdzībā vai citās tai līdzīgās formās (parādu verdzība, dzimtbūšana vai personas cita veida piespiedu nodošana citas personas atkarībā), turēšana kalpībā vai arī personas audu vai orgānu nelikumīga izņemšana.

⁸ 27.08.2009. MK rīkojums Nr.590 "Par Programmu cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009.–2013.gadam" ("LV", 138 (4124), 01.09.2009.) [stājas spēkā 27.08.2009.], <http://www.likumi.lv/doc.php?id=196802>

⁹ Publicēts Eiropas Padomes interneta mājas lapā 2013.gada 31.janvārī, rekomendācijas apstiprinātas 2013.gada 15.februārī.

profilakse; 2) upuru aizsardzība; 3) kriminālizmeklēšana, vajāšana un iztiesāšana; 4) kompetento institūciju un organizāciju sadarbība nacionālajā un starptautiskajā līmenī (prevention; protection, prosecution, partnership).

Pamatnostādņu izstrāde notika saskaņā ar Ministru prezidenta 2013.gada 8.marta rīkojumu Nr. 85 „Par darba grupu Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009. – 2013.gadam īstenošanas koordinēšanai”.

2. CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS NOVĒRŠANAS POLITIKAS PAMATPRINCIPI UN MĒRĶI

Politikas pamatprincipi:

Starpnozaru princips – cilvēku tirdzniecības novēršana balstās uz četriem starptautiski atzītiem cīņai pret cilvēku tirdzniecību politikas pamatprincipiem: profilakse (prevention), upuru aizsardzība (protection), kriminālizmeklēšana, vajāšana un iztiesāšana (prosecution), kompetento institūciju un organizāciju sadarbība nacionālajā un starptautiskajā līmenī (partnership).

Cilvēktiesību princips – katram cilvēkam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību, goda un cieņas aizsardzību, brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.

Bērna tiesību un interešu ievērošanas princips – visas iestādes rīkojas un izturas pret bērnu atbilstoši bērna labākajām interesēm un skatot jebkuru jautājumu, tas jāizvērtē no bērna tiesību un interešu perspektīvas, un nav pieļaujami lēmumi, kas ir pretrunā ar šo principu.

Līdzdalības princips – visām nozarēm, institūcijām un organizācijām jābūt iesaistītām un līdzatbildīgām savas kompetences ietvaros cilvēku tirdzniecības novēršanā.

Efektīvas politikas plānošanas princips – pastāvēt plašam politikas iniciatīvu klāstam, pastāv risks, ka iniciatīvas var pārklāties un dublēties, tādēļ šī politikas plānošanas dokumenta nodoms ir radīt saskanīgu ietvaru esošajām un plānotajām aktivitātēm.

Politikas mērķi:

1. veicināt sabiedrības informētību un izpratni par cilvēku tirdzniecību un nodrošināt cilvēku tirdzniecības upuru atbalstu;
2. panākt cilvēku tirdzniecības latentuma samazināšanos un attīstīt tiesībaizsardzības iestāžu un kompetento partneru kapacitāti cilvēku tirdzniecības gadījumu apkarošanai.

3. PAMATNOSTĀDŅU SASAISTE AR CITIEM POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM

Pamatnostādnes saskaņotas ar šādiem ES dokumentiem:

1. ES Stratēģija cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.-2016.gadā (COM(2012) 286 final)¹⁰, kas tika apstiprināta 2012.gada 19.jūnijā, ar kuras palīdzību, ES Komisija vēlas koncentrēties uz konkrētiem pasākumiem, kas palīdzēs dalībvalstīm transponēt un īstenot Direktīvu 2011/36/ES.
2. Eiropas Parlamenta 2010.gada 10.februāra rezolūcija par cilvēku tirdzniecības novēršanu (2010/C 341 E/05)¹¹.
3. Stokholmas programma – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu un viņu aizsardzības labā (2010/C 115/01)¹².

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0286:FIN:LV:PDF>

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:341E:0018:0025:LV:PDF>

¹² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:lv:PDF>

4. Lisabonas stratēģija, kas tika deklarēta 2000.gada martā un kas nosaka līdz 2010.gadam sasniedzamos mērķus un Stratēģija ES 2020 (apstiprināta Eiropadomē 2010.gada 17.jūlijā), kura aizvieto Lisabonas stratēģiju.

Pamatnostādnes saskaņotas ar šādiem ANO dokumentiem:

1. ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokols par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to, kas pieņemta 2000.gada 15.novembrī. Protokola mērķi ir novērst un apkarot cilvēku tirdzniecību, īpašu uzmanību pievēršot sievietēm un bērniem; aizsargāt šīs tirdzniecības upurus un palīdzēt viņiem, pilnībā ievērojot viņu cilvēktiesības; veicināt sadarbību starp Dalībvalstīm, lai sasniegtu šos mērķus. Latvijā stājās spēkā 2004.gada 29.aprīlī.
2. ANO Konvencijas par bērna tiesībām papildu protokols par tirdzniecību ar bērniem, bērna prostitūciju un bērna pornogrāfiju, kas pieņemts 2000.gada 25.maijā. Latvijā šis Konvencijas protokols spēkā stājās 2006.gada 22.martā. Ar šo Protokolu dalībvalstis aizliedz tirdzniecību ar bērniem, bērnu prostitūciju un bērnu pornogrāfiju.
3. ANO Konvencija par bērna tiesībām, kas tika pieņemta ANO Ģenerālajā asamblejā 1989.gada 20.novembrī. Latvijā šī konvencija stājās spēkā 1992.gada 14.maijā. Konvencija aptver bērnu pilsoniskās, politiskās, sociālās, ekonomiskās un kultūras tiesības no dzimšanas līdz pilngadības sasniegšanai. Konvencija atzīst bērnu par patstāvīgu tiesību subjektu, ieviešot arī bērna interešu prioritātes principu.
4. Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu, kas tika pieņemta ANO Ģenerālajā Asamblejā 1979. gada 18.decembrī, nosakot starptautiski vienotu sieviešu cilvēktiesību standartu. Latvijā stājās spēkā 1992.gada 14.maijā.

Pamatnostādnes saskaņotas ar šādiem Eiropas Padomes dokumentiem:

1. Eiropas Padomes Konvencija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību, kas tika pieņemta Varšavā, 2005.gada 16.maijā, un kuras mērķis ir novērst un apkarot cilvēku tirdzniecību, vienlaikus garantējot dzimumu līdztiesību, aizsargāt tirdzniecības upuru cilvēktiesības; izstrādāt vispārējus pamatnoteikumus upuru un liecinieku aizsardzībai un atbalstam, vienlaikus garantējot dzimumu līdztiesību, kā arī nodrošināt efektīvu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu; veicināt starptautisko sadarbību pasākumos pret cilvēku tirdzniecību. Latvijā Konvencija ir spēkā esoša kopš 2008.gada 13.februāra.
2. 2009.gada 30.novembrī Eiropas Padomes apstiprinātais Darbības dokuments par to, kā stiprināt ES ārpolitikas aspektu, aktīvi apkarojot cilvēku tirdzniecību, ceļā uz ES vispārējām cilvēku tirdzniecības apkarošanas darbībām noteikto (AOP).
3. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kas tika pieņemta Eiropas Padomē 1950.gada 4.novembrī. Saskaņā ar šo konvenciju jebkuru likumā noteikto tiesību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu nacionālo minoritāti, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita statusa. Latvijā Konvencija ir spēkā esoša kopš 1997.gada 27.jūnija.

Pamatnostādnes iekļautie uzdevumi atbilst šādiem nacionālā līmeņa politikas plānošanas dokumentiem:

1. Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2030.gadam¹³ (turpmāk – Latvija2030); ko Saeima apstiprināja 2010.gada 10.jūnijā. Latvija2030 uzdevums ir atrast veidu, kā pārdomāti lietot Latvijas kapitālu jeb nacionālo bagātību, par galveno kapitālu nosakot cilvēku.

¹³ Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2030.gadam. Pieejams: http://www.latvija2030.lv/upload/latvija2030_saeima.pdf

2. Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam¹⁴, kas apstiprināts ar Latvijas Republikas Saeimas lēmumu 2012.gada 20.decembrī. NAP2020 redzējums ir par Latviju kā aktīvu un atbildīgu pilsoņu valsti, kurā cilvēki gribēs un spēs rūpēties ne vien par sevi un saviem tuvākajiem, bet arī par pārējiem līdzcilvēkiem, kuriem nepieciešama palīdzība.

I. SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS UN PROBLĒMU FORMULĒJUMS

1. Vispārīga informācija

2008.gada 24.janvārī Saeima pieņēma likumu „Par Eiropas Padomes Konvenciju par cīņu pret cilvēku tirdzniecību”¹⁵ (turpmāk – Konvencija). Saskaņā ar Konvencijas 38.pantu GRETA (ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību) veic pasākumus, lai izvērtētu, kā Konvencijas Puses īsteno Konvencijas saistības. GRETA veica novērtēšanas aktivitātes, izvērtējot, kā Latvija ir īstenojusi Konvencijas saistības laika posmā no 2008.gada līdz 2012.gadam. Novērtēšanas procesā Latvija 2011.gada 31.augustā nosūtīja rakstiskas atbildes uz GRETA sagatavotu aptaujas anketu, laika posmā no 2012.gada 14.februāra līdz 17.februārim notika valsts novērtēšanas vizīte, Latvijas komentāri un papildus informācija par GRETA sagatavoto ziņojumu tika nosūtīti 2012.gada 25.septembrī un 2013.gada 21.janvārī.

Konvencijas Pušu Komiteja¹⁶ 2013.gada 15.februārī apstiprināja „Rekomendācijas Nr.CP(2013)2 par Eiropas Padomes Konvencijas cīņai pret cilvēku tirdzniecību īstenošanu Latvijā”. Rekomendācijās atzinīgi tiek novērtēti Latvijas centieni cilvēku tirdzniecības apkarošanā,

- norīkojot Nacionālo koordinatoru cilvēku tirdzniecības novēršanas jautājumos un izveidojot starpinstitucionālo darba grupu „Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009.-2013.gadam” īstenošanas koordinēšanai,
- izveidojot nacionālo tiesisko ietvaru, lai vārstos pret cilvēku tirdzniecību,
- attīstot profilaksi, īstenojot sabiedrības izpratnes veicināšanas kampaņas, izglītojot audzēkņus skolās un apmācot speciālistus, kas ir iesaistīti cilvēku tirdzniecības novēršanā;
- izveidojot starpnozaru speciālistu komisiju cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanai,
- nodrošinot sešu mēnešu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu programmu cilvēku tirdzniecības upuriem.

Vienlaikus Rekomendācijās tiek vērsta uzmanība uz jomām, kurās Latvijai nepieciešams veikt turpmākus soļus, lai īstenotu Eiropas Padomes Konvenciju cīņai pret cilvēku tirdzniecību:

- stiprināt cilvēku tirdzniecības novēršanas aspektu caur sociālo un ekonomisko pasākumu iespējām un nodrošinot visu jaundzimušo bērnu reģistrēšanu,
- uzlabot cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu, izveidojot formālu identificēšanas un konsultēšanas mehānismu un nodrošinot proaktīvu pieeju cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanā, īpaši attiecībā uz cilvēku tirdzniecības darbaspēka ekspluatācijas nolūkā gadījumiem,

¹⁴ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam. Pieejams:

http://www.nap.lv/images/NAP2020%20dokumenti/20121220_NAP2020_Saeimā_apstiprināts.pdf

¹⁵ 24.01.2008. likums "Par Eiropas Padomes Konvenciju par cīņu pret cilvēku tirdzniecību" ("LV", 23 (3807), 12.02.2008., Ziņotājs, 5, 13.03.2008.) [stājas spēkā 13.02.2008.]

¹⁶ Atbilstoši Eiropas Padomes Konvencijas cīņai pret cilvēku tirdzniecību 37.pantu – Pušu Komiteja: Pušu Komiteja sastāv no šīs Konvencijas Pušu dalībvalstu Eiropas Padomes Ministru Komitejas pārstāvjiem un šīs Konvencijas Pušu, kas nav Eiropas Padomes dalībvalstis, pārstāvjiem.

- nodrošināt visiem cilvēku tirdzniecības upuriem efektīvu pieeju palīdzībai tik ilgu laiku, cik nepieciešams viņu rehabilitācijai, ņemot vērā viņu īpašās vajadzības un neatkarīgi no viņu dalības kriminālprocesā,
- nodrošināt, ka visi cilvēku tirdzniecības upuri tiek sistemātiski informēti par nogaidīšanas periodu un efektīvi to piešķirt,
- veicināt cilvēku tirdzniecības upuru pieeju kompensācijas saņemšanai, tostarp nodrošināt upurus ar informāciju par tiesībām saņemt kompensāciju, un nodrošināt efektīvu pieeju juridiskās palīdzības saņemšanai,
- veicināt pasākumus, lai nodrošinātu, ka noziedzīgi nodarījumi attiecībā uz cilvēku tirdzniecību tiek efektīvi izmeklēti un pakļauti kriminālvajāšanai, kas noved pie atbilstoša soda piespriešanas.

2012.gada 14. – 18.maijā Latvijā novērtēšanas vizītē uzturējās ANO Neatkarīgais eksperts Dr. Cephas Lumina, kura vizītes mērķis bija apzināt valsts spēju veidot un īstenot politikas un programmas, lai realizētu visas cilvēktiesības. Jo īpaši tika vērtēts, kā pēdējo gadu notikumi ietekmējuši cilvēku ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības.

2013.gada 18.janvārī Latvija saņēma novērtēšanas ziņojumu, kas plašākai publikai tika prezentēts ANO Cilvēktiesību padomes 23.sesijā 2013.gada 27.maijā – 14.jūnijā. Ziņojumā minēts, ka Latvijā pēdējos gados pieaugoša bezdarba, nabadzības un emigrācijas ietekmē ir pieaudzis cilvēku tirdzniecības līmenis. Šajā virzienā pozitīvi tiek vērtēta Latvijas valdības rīcība:

- palielinot finansējumu cilvēku tirdzniecības upuru atbalstam,
- īstenojot sabiedrības informēšanas kampaņas,
- izveidojot starpinstitūciju darba grupu „Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009. – 2013.gadam” īstenošanas koordinēšanai.

Vienlaikus ziņojumā uzsvērts, ka cilvēku tirgotāju kriminālvajāšanā un sodīšanā vērojams pieticīgs progress.

ANO Neatkarīgais eksperts ziņojumā izsaka rekomendācijas Latvijai:

- sadarbībā ar cilvēku tirdzniecības mērķa valstīm pastiprināt pasākumus, lai novērstu cilvēku tirdzniecību,
- nodrošināt efektīvu atbalstu un kompensācijas cilvēku tirdzniecības upuriem,
- izmeklēt cilvēku tirdzniecības gadījumus un pakļaut kriminālvajāšanai noziedzīgā nodarījuma izdarītājus,
- pastiprināt centienus veicināt sabiedrības izpratni par piespiedu prostitūciju un cilvēku tirdzniecību.

2011.gada 22.septembrī ANO Cilvēktiesību padome (CTP) pieņēma lēmumu, ar kuru tika noslēgts Latvijas cilvēktiesību situācijas izvērtēšanas process ANO Vispārējā periodiskā pārskata pirmā cikla ietvaros. CTP apstiprināja ziņojumu par Latvijas izvērtēšanas procesu Vispārējā periodiskā pārskata darba grupas 11.sesijas ietvaros 2011.gada 5.maijā, kā arī tam pielikumā pievienoto Latvijas iesniegto rakstisko viedokli par ANO Vispārējā periodiskā pārskata ietvaros saņemtajām rekomendācijām, kuru Latvijas Republikas MK apstiprināja 2011.gada 6.septembrī.

Ziņojumā minēts, ka:

- Latvija ir izveidojusi efektīvu cilvēku tirdzniecības apkarošanas sistēmu,
- Latvija ir spērusi soļus priekšā Palermo Protokolam (ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību protokols par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to), nosakot, ka piespiedu līdzekļu izmantošana pret seksuālās ekspluatācijas potenciālajiem upuriem nav priekšnosacījums kriminālprocesa ierosināšanai pret cilvēku tirgotājiem,
- Latvijā ir izveidota cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas sistēma,

- tiek piešķirti valsts budžeta līdzekļi cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanai un rehabilitācijai,
- Latvija īsteno nacionālo politikas plānošanas dokumentu cilvēku tirdzniecības novēršanā,
- Latvija organizē informatīvās kampaņas, tostarp par fiktīvo laulību riskiem,
- policija strādā ar personu grupām, kuras ir viegli pakļaut cilvēku tirdzniecībai,
- robežsargi ir apmācīti, lai identificētu iespējamus cilvēku tirdzniecības gadījumus.

ANO Vispārējā periodiskā pārskata pirmā cikla ietvaros Latvijai attiecībā uz cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu tika izteiktas sekojošas rekomendācijas:

- turpināt īstenot pasākumus, lai izskaustu cilvēku tirdzniecību (Čehija),
- turpināt īstenot nepieciešamos pasākumus, tostarp īstenojot valsts programmu cilvēku tirdzniecības novēršanai, lai izbeigtu cilvēku tirdzniecību (Palestīna),
- nodrošināt centienus, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību, īpaši sieviešu un bērnu tirdzniecību (Alžīrija),
- stiprināt cilvēku tirdzniecības apkarošanas centienus, tostarp pilnveidojot starptautisko sadarbību ar ieinteresētajām valdībām, starptautiskajām organizācijām un nevalstiskajām organizācijām (Baltkrievija),
- turpināt cilvēku tirdzniecības apkarošanas centienus un īpašu uzmanību pievērst cilvēku tirdzniecības upuriem (Kosta Rika),
- turpināt veikt attiecīgus pasākumus, lai pakļautu kriminālvajāšanai un notiesātu personas, kas nodarbojas ar cilvēku tirdzniecību, un izveidotu efektīvu sistēmu savlaicīgai bērnu tirdzniecības un cilvēku tirdzniecības seksuālās izmantošanas nolūkā novēršanai (Moldova),
- noteikt par prioritāti cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzības un rehabilitācijas programmu īstenošanu (Norvēģija),
- turpināt attīstīt un stiprināt programmas un pakalpojumus, lai veicinātu cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitāciju (Kanāda),
- noteikt par prioritāti tiesu sistēmas un policijas darbinieku izglītošanu, kā izturēties pret cilvēku tirdzniecības upuri (Norvēģija).

Kopš 2002.gada ASV VD novērtē Latvijas un citu valstu centienus cilvēku tirdzniecības novēršanā un apkarošanā, par pamatu ņemot ASV Kongresa izdotajā 2000.gada Cilvēku tirdzniecības aizsardzības likumā (*Trafficking Victims Protection Act 2000 (TVPA)*) noteiktos minimālos standartus¹⁷, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību. Līdz šim Latvija tika ierindota ASV VD ikgadējā ziņojuma par cilvēku tirdzniecības apkarošanu 2.līmenī¹⁸,

¹⁷ Cilvēku tirdzniecības aizsardzības likumā (*Trafficking Victims Protection Act 2000 (TVPA)*) noteiktie minimālie standarti: valsts valdībai jāaizliedz smagas cilvēku tirdzniecības formas, jānosaka sods, kas atbilst noziedzīgā nodarījuma smagumam, un kas atturētu izdarīt šādus noziedzīgos nodarījumus, jānodrošina upuru aizsardzība, jāiedrošina upurus iesaistīties kriminālprocesā, jānodrošina apmācības tiesībaizsardzības un imigrācijas iestādēm par upuru identificēšanu un izturēšanos pret viņiem, jāveic sabiedrības izglītošanas un informēšanas pasākumi, jāsadarbojas ar citu valstu valdībām, izmeklējot cilvēku tirdzniecības lietas, jāizdod citu valstu valdībām personas, kas izdarījušas cilvēku tirdzniecības noziegumus, jāuzrauga imigrācijas un emigrācijas tendences, kas varētu liecināt par cilvēku tirdzniecību, jāveic izmeklēšana, kriminālvajāšana un jāsoda amatpersonas, kuras piedalās vai veicina cilvēku tirdzniecību, sistemātiski jāizvērtē savi centieni un jānodrošina, ka šie novērtējumi ir publiski pieejami, jāīsteno centieni, lai samazinātu pieprasījumu pēc komerciāliem dzimumaktiem un daļību starptautiskajā sekstūrismā. Pieejams angļu valodā <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2012/192370.htm>

¹⁸ TIER 1 (1.līmenis) Valstis, kuru valdības pilnībā atbilst TVPA minimālajiem standartiem.

TIER 2 (2.līmenis) Valstis, kuru valdības pilnībā neizpilda TVPA minimālos standartus, bet īsteno ievērojamus centienus, lai atbilstu šiem standartiem.

TIER 2 Watch list (2.līmenis ar novērošanas statusu) Valstis, kuru valdības neizpilda TVPA minimālos standartus, bet īsteno ievērojamus centienus, lai atbilstu šiem standartiem un: a) [ ] absolūtais skaits to personu, kuras cietušas no smagām cilvēku tirdzniecības formām, ir ļoti liels vai tas būtiski pieaug; b) [ ] valdība nespēj

tādējādi uzskatot, ka Latvija veic pasākumus, lai uzlabotu esošo situāciju cilvēku tirdzniecības novēršanā un apkarošanā, un atbalsta sniegšanā cilvēku tirdzniecības upuriem, tomēr tie nav pietiekami.

ASV VD 2012.gada ziņojumā par cilvēku tirdzniecības apkarošanu dažādās pasaules valstīs norādīts, ka Latvijas valdība pilnībā neizpilda minimālos standartus, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību, tomēr tiek pieliktas ievērojamas pūles, lai tos sasniegtu:

- turpinot uzlabot cilvēku tirdzniecības apkarošanas centienus, izstrādājot cilvēku tirdzniecības darbaspēka ekspluatācijas nolūkā identificēšanas vadlīnijas,
- uzlabojot mehānismu, lai Ārlietu ministrija novirzītu cilvēku tirdzniecības upurus valsts apmaksātās palīdzības saņemšanai,
- pastiprinot centienus apturēt viltus laulību reģistrācijas, kas rada cilvēku tirdzniecības apdraudējumu,
- Latvijas cilvēku tirdzniecības apkarošanas darba grupa, veiksmīgi vadot valsts cilvēku tirdzniecības apkarošanas politikas ieviešanu, ar ziņojumu mehānismu palīdzību nodrošina atklātumu,
- palielinot valsts finansējumu cilvēku tirdzniecības rezultātā cietušajām personām, kas saņem palīdzību ar nevalstiskā sektora starpniecību,
- izmeklējot un pakļaujot kriminālvajāšanai koruptīva rakstura nodarījumus, kuros iesaistīti vairāki bijušie policisti no cilvēku tirdzniecības apkarošanas nodaļas.

Vienlaikus ASV VD 2012.gada ziņojumā par cilvēku tirdzniecības apkarošanu tiek norādīts uz vājajiem posmiem Latvijas politikas īstenošanā, kā trūkumus identificējot zemo tiesībsardzības iestāžu aktivitāti, atšķirīgās tiesībsardzības iestāžu un NVO prakses rezultātus cilvēktirdzniecības upuru identifikācijā, piemērojamo kriminālsodu bardzības un cilvēku tirdzniecības jomā izdarīto noziedzīgo nodarījumu tiesiskās kvalifikācijas praksi.

Arī ASV VD 2012.gada ziņojumā par cilvēku tirdzniecības apkarošanu izteiktās un uz konstatētajiem trūkumiem balstītās rekomendācijas¹⁹ Latvijai sakrīt ar iepriekš minētajām GRETA un ANO Vispārējā periodiskā pārskata ietvaros saņemtajām rekomendācijām.

2011.gada 15.aprīlī ES Oficiālajā Vēstnesī publicēta 2011.gada 5.aprīļa Direktīva 2011/36/ES. Direktīvas 2011/36/ES pārņemšanas termiņš ir 2013.gada 6.aprīlis.

Lai ieviestu Direktīvas 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību prasības Latvijā, tika izstrādāti un pieņemti grozījumi šādos normatīvajos aktos:

- KL (Direktīvas 2011/36/ES 2.pants, 4.panta 2.punkta c) un d) apakšpunkts, 8.pants, 9.panta 2.punkts);
- KPL (Direktīvas 2011/36/ES 8.pants, 15.panta 3.punkta b) un c) apakšpunkts);
- Likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem” (Direktīvas 2011/36/ES 17.pants);
- MK 2006.gada 31.oktobra noteikumos Nr.889 „Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri” (Direktīvas 2011/36/ES 11.pants);
- MK 2003.gada 3.jūnija noteikumos Nr.291 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” (Direktīvas 2011/36/ES 13. un 14.pants).

---

sniegt pierādījumus, ka centieni, lai apkarotu smagas cilvēku tirdzniecības formas, tiek pastiprināti, vai c) apņēmību, ka valsts pieliek ievērojamas pūles, lai nodrošināt savu atbilstību minimālajiem standartiem, balstoties uz saistībām, lai veiktu papildus pasākumus nākamajā gadā.

TIER 3 (3.līmenis) Valstis, kuru valdības pilnībā neizpilda minimālos standartus, un necenšas to darīt. Pieejams angļu valodā <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2012/192363.htm>

¹⁹ ASV VD 2012.gada ziņojuma par cilvēku tirdzniecības apkarošanu sadaļa par Latviju latviešu valodā, pieejams http://photos.state.gov/libraries/latvia/5/Reports/2012_TIP_LATV_LV.pdf. Ziņojuma pilns teksts angļu valodā pieejams <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2012/>

2010.gada 10.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) spriedums lietā Rancevs pret Kipru un Krieviju (pieteikums Nr.25965/04)²⁰ tiek uzskatīts par pirmo vēsturisko spriedumu attiecībā uz pārobežu cilvēku tirdzniecību Eiropā. ECT atzina virkni Kipras un Krievijas pārkāpumu cilvēktiesību neievērošanā. ECT šajā spriedumā apstiprināja, ka cilvēku tirdzniecība nav savienojama ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijā²¹ noteiktajām vērtībām vai demokrātiskas sabiedrības vērtībām, un izmantoja iespēju izskaidrot valstu pienākumus aizsargāt personas no cilvēku tirdzniecības, kā arī izmeklēt cilvēku tirdzniecības noziedzīgos nodarījumus. ECT ar šo apstiprināja, ka cilvēku tirdzniecība ir cilvēka cieņas un cilvēktiesību aizskārums, un tā ir aizliegta ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju. ECT ir noteikusi pienākumus valstīm, lai aizsargātu tūkstošiem cilvēku tirdzniecības upuru visā Eiropā, un ir pieprasījusi pastiprināt valstu centienus šī pārobežu nozieguma izmeklēšanā. Ranceva lieta ļoti skaidri parāda starppozaru sadarbības būtisko nozīmi cilvēku tirdzniecības novēršanā, apkarošanā un atbalsta sniegšanā cilvēku tirdzniecības upuriem.

2. Cilvēku tirdzniecības tendences Latvijā

Cilvēku tirdzniecība, īpaši sieviešu tirdzniecība, pasaulē tiek uzskatīta par otro ienesīgāko kriminālo biznesu pēc narkotiku tirdzniecības. Latvija ir kļuvusi par cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsti. Sociālā atstumtība un ekonomiskā migrācija, meklējot labāku dzīvi turīgākās valstīs, ir galvenie cilvēku tirdzniecību veicinošie faktori. Vairums upuru ir jaunas sievietes, kuras individuāli pircēji, suteneri un cilvēku tirgotāji vervē, transportē, pārdod un izmanto seksuālas ekspluatācijas, piespiedu darba un fiktīvo laulību slēgšanas nolūkos. Sievietes nonāk nekontrolētas vardarbības situācijā, netiek ievērotas viņu cilvēktiesības, tādējādi kļūstot par upuriem jeb precī, kas nes milzu peļņu organizētās noziedzības grupām. Latvijas valstspiederīgie galvenokārt nonāk ekspluatējošos apstākļos Īrijā, Lielbritānijā, Vācijā, Nīderlandē, Grieķijā, Beļģijā, Zviedrijā. Riskam kļūt par cilvēku tirdzniecības upuri galvenokārt pakļautas jaunas sievietes, vientuļās mātes, bezdarbnieki, personas no daudz bērnu un maznodrošinātām ģimenēm, bērnu namiem un sociālās aprūpes iestādēm, personas ar zemu izglītības līmeni un kredītsaistībām.

Arvien biežāk ir sastopami cilvēku tirdzniecības gadījumi, kad cilvēku vervētāji ir upuru paziņas, draugi vai pat ģimenes locekļi, kuri izmanto sev tuvu cilvēku uzticību. Cilvēku tirdzniecībai un cilvēku ievilināšanai ekspluatācijā tiek izmantotas darbā iekārtošanās firmas, sludinājumi internetā un sociālie tīmekļi. Darba piedāvājumi ar labu atalgojumu ir viens no visbiežāk izmantotajiem vervēšanas veidiem. Cilvēkiem tiek piedāvāta iespēja ļoti īsā laikā doties uz ārvalstīm un uzsākt darba attiecības. Arī laulības ir viens no mērķtiecīgas vervēšanas veidiem, kad vervētājs, visbiežāk sociālajos tīmekļos, uzrunā noteiktu personu, izmantojot tās sociālo neaizsargātību. Fiktīvās laulības tiek noslēgtas, lai trešo valstu pilsoņi varētu saņemt ES pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju, kas dotu tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties ES dalībvalstīs. Fiktīvo laulību rezultātā bieži vien personas tiek ekspluatētas gan piespiedu darbā māsaimniecībā, gan tiek seksuāli izmantotas.

²⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Rancevs pret Kipru un Krieviju, pieejams angļu valodā http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/CAR_Serbia/ECTHR%20Judgements/English/RANTSEV%20v%20CYPRUS%20%20RUSSIA%20-%20ECHR%20Judgment%20_English_.pdf

²¹ Eiropas Cilvēktiesību Konvencija, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/Convention_LAV.pdf

3. Cilvēku tirdzniecības profilakse

Cilvēku tirdzniecības profilaksei ir būtiska nozīme, jo tā ir svarīgs priekšnosacījums, lai persona nekļūtu par cilvēku tirdzniecības upuri. Politikas plānošanas dokumenta aspektā profilakses virsmērķis ir maksimizēt kopējos centienus cilvēku tirdzniecības novēršanā.

Cilvēku tirdzniecības profilakses galvenais uzdevums ir vērst mērķtiecīgus informatīvus un izglītojošus pasākumus un aktivitātes uz personu grupām, kuras ir visvieglāk ietekmējamas un pakļaujamas ekspluatācijai.

3.1. Izglītošana un informēšana

3.1.1. Izglītība

IZM sadarbībā ar padotības iestādi VISC pastāvīgi veic preventīvo darbu, kura mērķis ir izglītēt skolēnus un pedagogus par cilvēku tirdzniecības problemātiku un riskiem.

IZM Sporta un jaunatnes departamenta administrētajā jauniešu politikas portālā www.jaunatneslietas.lv periodiski tiek publicētas cilvēku tirdzniecības novēršanas jautājumiem veltītas publikācijas, galvenokārt informējot par Latvijas nevalstiskā sektora aktualitātēm šajā jomā. Portālam ir izveidojusies laba sadarbība ar jaunatnes organizāciju „Jaunatne pret AIDS”.

Atbilstoši MK 2006.gada 19.decembra noteikumiem Nr.1027 „Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem” un MK 2008.gada 2.septembra noteikumiem Nr.715 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem” cilvēku tirdzniecības jautājumi ir iekļauti vispārējās izglītības mācību priekšmetu standartu, piemēram, *Sociālās zinības*, *Politika un tiesības*, *Veselības mācība* un mācību priekšmetu programmu paraugu saturā.

Pamatprasībās mācību priekšmeta *Sociālās zinības* apguvei ir noteikts, ka, beidzot 3.klasi, izglītojamais, piemēram, spēj vērtēt savu un citu rīcību, raksturojot to kā labu vai sliktu, un pamatot savu vērtējumu; saprot, ka katrai rīcībai ir sekas; zina, kā saglabāt savu un citu cilvēku drošību mājās, uz ielas, skolā; zina, kas ir vardarbība, vardarbības veidi; zina, kur meklēt palīdzību nelaimes gadījumos un kā rīkoties vardarbības gadījumos.

Pamatprasībās mācību priekšmeta *Sociālās zinības* apguvei ir noteikts, ka, beidzot 6.klasi, izglītojamais, piemēram, izprot saikni starp rīcību un sekām; prot dažādās dzīves situācijās saskatīt un izvērtēt cēloņu un seku mijsakarības; zina, kas ir vardarbība, vardarbības veidi; zina, kur meklēt palīdzību.

Pamatprasībās mācību priekšmeta *Sociālās zinības* apguvei ir noteikts, ka, beidzot 9.klasi, izglītojamais, piemēram, zina tiesiskuma jēdzienu, prot nosaukt cilvēka pamattiesības un apzinās to neaizskaramību; zina par konfliktu veidiem un prot piedāvāt savu konflikta risināšanas ceļu; prot atšķirt tiesisku rīcību no prettiesiskas rīcības; zina par seksa industriju; zina, kas ir vardarbība, vardarbības veidi, zina, kur meklēt palīdzību nelaimes gadījumos un kā rīkoties vardarbības gadījumos.

Normatīvajos dokumentos formulēto pamatprasību sekmīgai īstenošanai VISC nodrošina skolotājus ar metodisko atbalstu. Atbalsta materiāls vecākiem un skolotājiem „Vesels un drošs - interaktīvi par veselības un cilvēkdrošības jautājumiem pirmskolā un sākumskolā” ir pieejams VISC mājas lapā, sekojot saitei http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/vesels_un_dross.pdf.

Papildinot vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu *Politika un tiesības* un *Veselības mācība* standartu saturā noteiktās pamatprasības, obligātajā mācību saturā ir iekļautas tēmas, kas ir saistītas ar cilvēku tirdzniecības jautājumu pilnveidi. Pamatprasībās mācību priekšmeta *Veselības mācība* apguvei ir noteikts, ka, beidzot 12.klasi, izglītojamais, piemēram, zina par seksuāliem pāridarījumiem un Krimināllikumā noteikto atbildību par

tiem; pauž savu viedokli par pasākumiem HIV infekcijas izplatības ierobežošanai un seksa industrijas cēloņiem un sekām; zina, kādi drošības pasākumi jāievēro, dodoties ceļojumā uz citām valstīm.

Pamatizglītības mācību priekšmetu standarti un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standarti, kā arī vispārējās izglītības mācību priekšmetu programmu paraugi ir publiskoti Valsts izglītības satura centra mājas lapas – www.visc.gov.lv sadaļā „Vispārējā izglītība”.

VISC, organizējot sociālo zinību skolotāju metodisko darbu, ik gadu aplūko cilvēku tirdzniecības novēršanas jautājumus metodiskos semināros un skolotāju profesionālas pilnveidesursos. Turklāt, lai novērstu aizspriedumainu attieksmi pret cilvēku tirdzniecības upuriem, VISC piedāvā metodisku materiālu *Vadlīnijas mācību grāmatu vērtēšanai no dzimumu līdztiesības aspekta*.

VISC Interesu izglītības un tālākizglītības departamenta Interesu izglītības un audzināšanas darba nodaļa 2012. gadā, organizējot darbu ar pašvaldību audzināšanas darba speciālistiem cilvēkdrošības jautājumu un vardarbības novēršanas kontekstā, ir ietvērusi cilvēku tirdzniecības novēršanas jautājumus.

VJIC 2006.gada metodiskā līdzekļa „Klases stundu programmas paraugs 1.-12.klasei” saturā ir iekļauti jautājumi par cilvēku tirdzniecību, t.sk., par nepilngadīgo aizsardzību no noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību.

3.1.2. Sabiedrības informēšana

Līdz šim nozaru ministrijas nav organizējušas informatīvās kampaņas par cilvēku tirdzniecības jautājumiem, kas būtu finansētas no valsts budžeta līdzekļiem. Nozaru ministrijas un to pārraudzībā esošās iestādes un dienesti ir atbalstījušas kompetento NVO organizētās informatīvās un sociālās aktivitātes, piedaloties tajās, kā arī nepieciešamības gadījumā nodrošinot informāciju un lektorus. Valsts programmā nav paredzēts valsts finansējums regulāru sabiedrības informēšanas pasākumu īstenošanai un šī uzdevuma īstenošana pamatā ir balstīta uz NVO iespējām piesaistīt papildus finansējumu.

AM regulāri piedalās informatīvo kampaņu pasākumos, lai informētu sabiedrību par drošu ceļošanu un iespējām ārvalstīs saņemt konsulāro palīdzību, par rīcību ārkārtas situācijās, par iespējām reģistrēties Konsulārajā reģistrā, par riskiem, kas saistīti ar darba meklēšanu ārvalstīs.

N.p.k.	Projekta nosaukums	Gads	Finansējuma avots	Mērķa grupa	Finansējuma apjoms	Projekta īstenotājs
1.	„Pārdota brīvība”	2012	Philip Morris International	tika izveidoti 2 veidu vides plakāti: „Fiktīvas laulības – pārdota brīvība” un „Piespiedu darbs – mūsdienu verdzība”, kas tika izvietoti 5 lielākajās Latvijas pilsētās, kā arī notika 4 apaļā galda tikšanās pašvaldībās Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā un Valmierā, un Latvijas Republikas 11. Saeimas Cilvēktiesību un Sabiedrisko lietu komisijā	LVL 6 254,02	Patvērums „Drošā māja”
2.	Jauniešu brīvā laika pavadīšanas programma - projekts „Cilvēks nav pārdošanai!”	2012	RD Izglītības, kultūras un sporta departaments	realitātes spēlēs par cilvēku tirdzniecības tēmu piedalījās vairāk nekā 200 jaunieši no sociāli mazaizsargātās jauniešu grupas no sociālām institūcijām; tika izveidota	LVL 2 686,02	Patvērums „Drošā māja”

				filma par realitātes spēli		
3.	Izvietota informācija par fiktīvo laulību un citām ar cilvēku tirdzniecību saistītām tēmām sadarbībā ar Lielbritānijā un Īrijā izveidotajiem portāliem www.anglobalticnews.co.uk un http://baltic-ireland.ie	2012	Patvērums „Drošā māja”	ārvalstīs dzīvojošie latvieši		Patvērums „Drošā māja”
4.	Skolēnu apmācība sadarbojoties „Drošai mājai” ar Valsts policijas un Prokuratūras darbiniekiem	2012	Patvērums „Drošā māja”	izglītoti vairāk nekā 50 skolēni, tai skaitā 20, kuri dzīvo Rīgas sociālās aprūpes iestādēs		Patvērums „Drošā māja”
5.	Buklets „Cilvēku tirdzniecības novēršana” latviešu un krievu valodā (45`000 eks.)	2012, 2011, 2010	RD sabiedriskās kārtības uzturēšanas fonds	Bukleti tika izplatīti profesionāļu un skolēnu semināros, sociālos dienestos, Latvijas vēstniecībās ārvalstīs, Konsulārā departamentā un iespējami plaši arī citur.	LVL 1 992,26	RD LD
6.	„Atver acis!” un konference „Preventīvie pasākumi cilvēku tirdzniecības mazināšanā”, tika sagatavotas tematiskās nedēļas par cilvēku tirdzniecības ēmu	2011	Philip Morris International	185 bibliotekāri un 118 skolēni no Rīgas, Rīgas rajona, Tukuma, Vecpiebalgas, Vecumnieku, Skrundas, Sējas, Smiltenes, Dundagas, Tērvetes, Talsu, Baldones, Strenču, Salacgrīvas, Saldus, Krāslavas, Lubānas, Dobeles, Limbažu, Amatas, Madonas novadiem, Valmieras, Preiļiem un Jelgavas	EUR 4 794,77	Patvērums „Drošā māja”
7.	Alumni project competition projekts „Esi piesardzīgs!” („Be Aware! - Promoting Human Trafficking Awareness in Latvia”) – izveidota filma „Plaisa” un 3 video klipī par cilvēku tirdzniecību	2011-2012	ASV vēstniecība Rīgā	1066 skolēni dažādos Latvijas reģionos	LVL 12 123,82	Patvērums „Drošā māja”
8.	Reprezentatīvie materiāli jauniešiem organizēto semināru ietvaros par cilvēku tirdzniecību novēršanu	2011	ASV Inovāciju balva	skolēni dažādos Latvijas reģionos, tostarp skolēni, kuri dzīvo Rīgas sociālās aprūpes iestādēs		Patvērums „Drošā māja”
9.	Informatīvā kampaņa „Fiktīvas laulības – slazds!” un preses konference „2011.gadā Latvijas līgavas ir strauji palielinājušas cilvēku tirdzniecības upuru skaitu”	2011	Philip Morris International	sabiedrība tika informēta par riskiem kļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem, slēdzot fiktīvas laulības ar trešo valstu pilsoņiem par vai bez atlīdzības; tika veikta aptauja, lai uzzinātu sabiedrības informētības līmeni par fiktīvajām laulībām; notika plašas interaktīvas aktivitātes	LVL 2 241	Patvērums „Drošā māja”

				vietās, no kurām cilvēki dodas ārpus Latvijas		
10.	Konference „Valsts un NVO sadarbība cilvēku tirdzniecības mazināšanā”	2010	ASV vēstniecība Rīgā; IeM - telpas	tika izglītoti 137 dažādu profesiju, tai skaitā, prokurori, Valsts policijas un sociālie darbinieki, robežsargi un NVO pārstāvji	LVL 1 268,53	Patvērums „Drošā māja” sadarbībā ar IeM
11.	Ālandu Miera institūta un RCS Marta projekta „Maini tradicionālās dzimumu lomas – novērs cilvēku tirdzniecību!”.	2010	centrālā Baltijas jūras reģiona „INTERREG IV A” programma 2007. – 2013. gadam	Projekta ietvaros notika informatīvās aktivitātes un sociālās kampaņas, lai pievērstu sabiedrības uzmanību jautājumiem par cilvēku tirdzniecības novēršanu, prostitūcijas legalizēšanu un seksuālo pakalpojumu pircēju sodīšanu.		RCS Marta
12.	Sociālā kampaņa „Nopērc meiteni – izglāb valsti” ietvaros tika izveidotas interneta vietnes www.meitenes24.lv , www.izglabvalsti.lv un www.seksapolicija.lv	2010	centrālā Baltijas jūras reģiona „INTERREG IV A” programma 2007. – 2013. gadam	sabiedrība		RCS Marta
13.	Informatīvās kampaņas, preses konferences par drošu ceļošanu un darba meklēšanu ārvalstīs	2009-2012	Balttour, ES māja, ĀM līdzfinansējums	Sabiedrība, plašsaziņas līdzekļu pārstāvji	Budžeta ietvaros	ĀM
14.	Akcija „Drošības dienas skolās”, kuras ietvaros citu preventīvo pasākumu ietvaros par tiesisko audzināšanu skolēni tiek informēti un izglītoti par riska faktoriem un draudiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību	2009-2010	Valsts policija	Akcijā tika iesaistītas pirmsskolas, pamatizglītības un vidējās izglītības iestādes, speciālās un profesionālās ievirzes izglītības iestādes visā Latvijas teritorijā – kopumā 3607 izglītības iestādes	Budžeta ietvaros	Valsts policija

Valsts iestādes un NVO sadarbojas ar Latvijas („Diena”, „Neatkarīgā Rīta Avīze”, „Patiesā dzīve”, LTV Panorāma, LNT, TV3, TV5, BNS, LETA, Latvijas Kristīgais radio, Latvijas radio 1,2,4, BaltcomRadio) un ārvalstu plašsaziņas līdzekļiem („*The Irish Times*”, „*Financial Times*”, *Newstalk Radio*, TV3, *BBC Russian* birojs), lai sabiedrību informētu par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. Pēdējo gadu laikā īpaši aktuāla tēma plašsaziņas līdzekļos ir fiktīvo laulību temats un kanāla TV3 raidījumā „Nekā personīga” fiktīvās laulības kā cilvēku tirdzniecības forma un ar to saistīto jautājumu risināšana atzīta kā viena no nozīmīgākajām risinātajām tēmām 2012.gadā Latvijā.

Regulāri īstenoto informatīvo un sociālo kampaņu un aktivitāšu, t.sk., interneta portālā www.draugiem.lv, rezultātā cilvēku tirdzniecības upuru skaitam ir tendence palielināties. Ņemot vērā, ka cilvēku tirdzniecības tēma tiek turēta uzmanības lokā, cilvēki apzinās sevi kā cilvēku tirdzniecības upuri, biežāk ziņo par cilvēku tirdzniecības gadījumiem vai potenciāliem gadījumiem, kad pastāv riski personai kļūt par cilvēku tirdzniecības upuri, kā rezultātā ir iespējams veikt atbilstošus preventīvos pasākumus pirms vēl notikusi cilvēku tirdzniecība.

N.p.k.	Apmācības	Gads	Finansējuma avots	Mērķa grupa	Finansējuma apjoms	Projekta īstenotājs
1.	Projekts „Preventīvie pasākumi cilvēku tirdzniecības mazināšanai”	2012	Rīgas domes sabiedriskās kārtības uzturēšanas fonds	Rīgas 25 sociālie darbinieki, 20 pašvaldības policijas darbinieki, 50 sociālie pedagogi, katrs sociālais pedagogs ieguva projekta „Esi piesardzīgs!” ietvaros izveidotās filmas „Plaisa” DVD disku ar skaidrojumu un ieteikumiem darbam ar dažāda vecuma skolēniem, tika izveidotas 3 atšķirīgas apmācību programmas	LVL 2 559	Patvērums „Drošā māja”
2.	Topošo sociālā darba speciālistu apmācība par cilvēku tirdzniecības tēmu	2012	Patvērums „Drošā māja”	30 VSDA „Attīstība” topošie sociālā darba speciālisti		Patvērums „Drošā māja”
3.	Projekts „Preventīvie pasākumi cilvēku tirdzniecības mazināšanai”	2011	Rīgas domes sabiedriskās kārtības uzturēšanas fonds	60 Rīgas sociālo institūciju vadītāji un sociālo darbinieki, tika izstrādātas 2 atšķirīgas apmācību programmas	LVL 2 010	Patvērums „Drošā māja”
4.	Projekts „Preventīvie pasākumi cilvēku tirdzniecības mazināšanai”	2010	Rīgas domes sabiedriskās kārtības uzturēšanas fonds	60 sociālo darbinieku apmācība divos 3 dienu semināros	LVL 1 950	Patvērums „Drošā māja”

Ļoti svarīgi ir veicināt to speciālistu izpratni par cilvēku tirdzniecību, cilvēku tirdzniecības riskiem un sekām, esošo un potenciālo cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu, kuri ikdienā visbiežāk saskaras ar cilvēku tirdzniecības riskam visbiežāk pakļautajiem sabiedrības locekļiem. Sociālā darba speciālisti, ārstniecības iestāžu darbinieki ir tie speciālisti, kuri var identificēt cilvēku tirdzniecības upurus. Saskaņā ar īstenoto apmācību statistiku, apmācības pārsvarā tiek organizētas tikai sociālajiem darbiniekiem, pašvaldības policijas darbiniekiem un skolu sociālajiem pedagogiem Rīgā. Taču tikai puse no personām, kuras ir formāli atzītas par cilvēku tirdzniecības upuriem un saņēmušas valsts apmaksātos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, pirms kļuvušas par cilvēku tirdzniecības upuriem un tikušas ekspluatētas ārvalstīs, dzīvojušas Rīgas pašvaldībā. Pārējie cilvēku tirdzniecības upuri nāk no Latvijas reģioniem: Ludzas, Daugavpils, Neretas, Viesītes, Madonas, Smiltenes, Alūksnes, Balviem, Vangažiem, Salacgrīvas, Siguldas, Rūjienas, Strenči, Valmieras, Ogres, Ķekavas, Bauskas, Iecavas, Brocēniem, Saldus, Nīcas, Grobiņas, Liepājas, Kuldīgas, Kandavas, Tukuma, Jelgavas, Jūrmalas. Taču speciālistu apmācības Latvijas reģionos praktiski nenotiek, turklāt, ņemot vērā speciālistu mainību, šādām apmācībām ir jānotiek regulāri.

Konstatētās problēmas:

- Netiek piešķirti valsts budžeta finanšu līdzekļi informatīvo un sociālo kampaņu organizēšanai un īstenošanai.
- Netiek piešķirti valsts budžeta līdzekļi speciālistu apmācību organizēšanai.
- Netiek organizētas speciālistu apmācības Latvijas reģionos.
- Atbildība par speciālistu apmācību, galvenokārt, uzlikta NVO.

3.1.3. Pētījumi

Laika posmā līdz 2007.gadam Latvijā notika plašs pētnieciskais darbs attiecībā uz cilvēku tirdzniecības problemātiku. Tika veikti pētījumi par cilvēku tirdzniecības stereotipiem un situācijas raksturojumu Latvijā (2005), cilvēku tirdzniecību transnacionālās organizētās noziedzības kontekstā: cēloņi, novēršana un apkarošana Baltijas valstīs (2005), par cilvēku tirdzniecības upuru reintegrāciju (2006/2007), jauniešu informētību par darbu ārzemēs un cilvēku tirdzniecības riskiem (2007).

Kopš 2007.gada Latvijā nav veikts neviens pētījums konkrēti par cilvēku tirdzniecību, tās apjomiem, riskiem, draudiem, vervēšanas mehānismiem, cilvēku tirdzniecības upuriem. Taču sabiedrībai ir pieejama informācija par cilvēku tirdzniecības faktiskajiem apjomiem, tendencēm, tiesībsargājošo iestāžu darbu, sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem cilvēku tirdzniecības upuriem, profilaktisko darbu, izglītību un informatīvajām kampaņām:

- 2009.gada 26.martā tika apstiprināts Informatīvais ziņojums par „Valsts programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004.-2008.gadam” īstenošanas gaitu 2008.gadā²².
- 2010.gada 26.februārī tika publicēts Informatīvais ziņojums par IEM un tās padotībā esošo iestāžu darbības novērtējumu un rezultātiem cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā 2009.gadā²³.
- 2011.gada 17.martā Ministru prezidents apstiprināja IEM sagatavoto „Informatīvo ziņojumu par „Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009. – 2013.gadam” īstenošanu 2009.gadā un 2010.gadā”.

2009.gadā ANO Narkotiku un noziedzības apkarošanas organizācija (UNODC) un CBSS Sekretariāts sadarbībā ar 11 CBSS dalībvalstīm, intervējot katras valsts nozaru ministriju, tiesībsargājošo iestāžu, prokuratūru amatpersonas, NVO un starptautisko organizāciju pārstāvjus sagatavoja ziņojumu „Cilvēku tirdzniecība: novērtējot sadarbību starp valsts pārvaldi un civilo sabiedrību Baltijas jūras valstu reģionā, jo īpaši attiecībā uz upuru atbalstu un aizsardzības pasākumiem” (*„Human Trafficking: Assessing Cooperation between State Actors and Civil Society in the Council of the Baltic Sea States Region with respect to Victims’ Assistance and Protection Measures”*). Pētījuma pamata mērķis bija sniegt atbalstu 11 CBSS dalībvalstīm valstīm, identificējot labākās prakses, problemātiskās jomas un iespējamus veidus, lai uzlabotu sadarbību gan nacionālajā līmenī, gan reģionāli ar mērķtiecīgām un konsekventām pieejām.

2010.gadā CBSS TF-THB ietvaros tika veikts pētījums „Hard Data” par datu par cilvēku tirdzniecību vākšanu un apkopošanu visās 11 CBSS dalībvalstīs. Šis pētījums sniedz esošo datu vākšanas kapacitātes novērtējumu visās CBSS dalībvalstīs. „Hard Data” ir pirmā šāda veida publikācija reģionā, kas atspoguļo nacionālo datu plūsmas un analizēto datu iegūšanu. Vienlaikus pētījums piedāvā visaptverošu un salīdzinošu reģionālo pārskatu par datu vākšanas instrumentiem, valstu anketas, informāciju par institūcijām, kas piedalās datu vākšanā, un labākās prakses piemērus. Pētījums atgādina, ka bez saprotamiem, pierādāmiem un skaidriem datiem nav iespējama cilvēku tirdzniecības tendenču vai ietekmes analīze politikas veidošanai un praktiskajam darbam.

Latvijas vēstniecība Īrijā 2011.gadā ir veikusi pētījumu par potenciālajām fiktīvo laulību dalībniecēm, kuru nodoms ir bijis reģistrēt laulību ar trešo valstu pilsoņiem Īrijā. 2011.gada tendence liecina, ka Latvijas pilsones fiktīvās laulībās tiek iesaistītas ar viltu vai izmantojot viņu sociālo neaizsargātību. Latvijas pilsones, kuras vēlējas reģistrēt laulību, bijušas jaunākas par 20 gadiem, ar invaliditāti, zemu izglītības līmeni, no mazturīgām vai sociāli nelabvēlīgām

²² <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file47743.doc>

²³ Informatīvais ziņojums par darbības novērtējumu un rezultātiem cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā 2009.gadā, <http://www.iem.gov.lv/lat/nozare/in/>

daudzbērnu ģimenēm, līdz pilngadības sasniegšanai bijušas aizbildnībā vai Latvijas sociālo iestāžu aprūpē, vai kurām bērnībā ir miris viens vai pat abi vecāki. Tāpat Latvijas pilsonēm, kuras vēlējās reģistrēt laulību, bijuši nepilngadīgi bērni, vairākos gadījumos mātēm atņemtas bērnu aprūpes tiesības vai arī bērni tikuši atstāti pie tuviniekiem Latvijā.

Konstatētās problēmas:

- Trūkst regulāru un salīdzināmu pētījumos iegūstamu datu, kas nodrošinātu uz pierādījumiem balstītus secinājumus un rekomendācijas cilvēku tirdzniecības novēršanas politikas pilnveidošanai.

3.2. Cilvēku tirdzniecības upuru identificēšana

Saskaņā ar „Eiropas Padomes konvenciju par cīņu pret cilvēku tirdzniecību” 4.panta „Definīcijas” e) apakšpunktu „upuris” nozīmē jebkuru fizisku personu, kas pakļauta cilvēku tirdzniecībai.

Saskaņā ar „Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu” cilvēku tirdzniecības upuris ir persona, kura atzīta par cietušo noziedzīgā nodarījumā ar cilvēku tirdzniecību vai kurai Valsts policija izsniegusi izziņu, ka tā ir cietusi cilvēku tirdzniecībā ārvalstī, kā arī persona, kuru par atbilstošu cilvēku tirdzniecības upura kritērijiem atzinis sociālo pakalpojumu sniedzējs.

Kārtību, kādā persona, kura atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus par valsts budžeta līdzekļiem un kritērijus personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri Latvijā nosaka MK 2006.gada 31.oktobra noteikumi Nr.889 „Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri”. Saskaņā ar šo normatīvo aktu persona var saņemt valsts apmaksātos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, ja tā ir atzīta par cietušo kriminālprocesā par cilvēku tirdzniecību vai tiek veiktas citas darbības, kas var būt par pamatu tam, lai tiktu pieņemts lēmums, ka persona atbilst cilvēku tirdzniecības upura kritērijiem.

Latvijā cilvēku tirdzniecības darbaspēka ekspluatācijas nolūkā upura identificēšanai izstrādātas „Cilvēku tirdzniecības darba ekspluatācijas nolūkā identificēšanas vadlīnijas”²⁴.

Latvijas diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību darbinieki cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanai izmanto CBSS TF-THB izdoto elektroniskās versijas rokasgrāmatu konsulārajiem darbiniekiem („*Handbook for diplomatic and consular personnel on how to assist and protect victims of human trafficking*”), kurā tiek sniegta informācija, kā atpazīt cilvēku tirdzniecības upurus un kā rīkoties, lai sniegtu tiem nepieciešamo palīdzību. Iepazīstoties un izmantojot minēto rokasgrāmatu, konsulārās amatpersonas gūst iespēju papildināt savas profesionālās zināšanas par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas kritērijiem un veicamajām darbībām, lai sniegtu pēc iespējas operatīvāku palīdzību.

Atbilstoši „ES Stratēģijā cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012. – 2016.gadam” noteikto dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka tiek izveidoti oficiāli, funkcionāli valstu konsultēšanas mehānismi. Šo mehānismu ietvaros būtu jāapraksta procedūras, lai labāk identificētu upurus, viņus konsultētu un viņiem sniegtu aizsardzību un palīdzību; tajos būtu jāiesaista visas attiecīgās valsts iestādes un pilsoniskā sabiedrība. Būtu jāiekļauj arī kritēriji upuru identifikācijai, ko izmantotu visas iesaistītās puses. Atbilstoši Direktīvai 2011/36/ES, pamatojoties uz individuālu riska un vajadzību novērtējumu, upuriem būtu jābauda pienācīga aizsardzība un palīdzība. Šādi novērtējumi būtu jāveic valstu konsultēšanas mehānismu

²⁴ Dokuments 2012.gada 6.janvārī publicēts Iekšlietu ministrijas interneta mājas lapā http://www.iem.gov.lv/files/text/identificesanas_vadlinijas.pdf

ietvaros. Šo mehānismu ietvaros būtu jārisina arī tādi jautājumi kā kompensācijas un droša atgriešanās. Būtu skaidri jānosaka visu iesaistīto pušu lomas un pienākumi. Pašlaik gadījumos, kad upuri pārvietojas pāri robežām, problēmas parasti risina divpusēji *ad hoc* kārtībā. Tas nereti aizņem daudz laika un nav efektīvi. Saskaņā ar pieeju, kas vērsta uz upura vajadzībām, ES Komisija līdz 2015.gadam izstrādās ES pārrobežu konsultēšanas mehānisma paraugmodeļi, kas sasaistīs valstu konsultēšanas mehānismus, lai labāk identificētu upurus, viņus konsultētu un viņiem sniegtu aizsardzību un palīdzību.

Konstatētās problēmas:

- Ir nepieciešams pilnveidot nacionālo konsultēšanas mehānismu, lai labāk identificētu cilvēku tirdzniecības upurus, viņus konsultētu un sniegtu viņiem aizsardzību un palīdzību.

3.3.Palīdzība un atbalsts cilvēku tirdzniecības upuriem

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi cilvēku tirdzniecības upuriem par valsts budžeta līdzekļiem tiek nodrošināti kopš 2006.gada saskaņā ar 2006.gada 31.oktobra MK noteikumiem Nr.889 „Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri”, kas nosaka kārtību, kādā persona, kura atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus par valsts budžeta līdzekļiem, un kritērijus personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri. Tādējādi valstī ir ieviesti atbalsta pakalpojumi cilvēku tirdzniecības upuriem, nodrošinot psihosociālā atbalsta pakalpojumu pieejamību. LM kompetencē ietilpst sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanas organizēšana un valsts piešķirto finansējumu administrēšana.

Sociālās integrācijas valsts aģentūra (SIVA) ir LM pārziņā esoša valsts pārvaldes iestāde, kura nodrošina sociālās rehabilitācijas pakalpojumu par valsts budžeta līdzekļiem sniegšanas koordinēšanu, pieņem lēmumu par pakalpojumu sniegšanu vai atteikumu sniegt pakalpojumus un veido sniegto pakalpojumu datubāzi.

Patvērums „Drošā māja” kopš 2007.gada publiskā iepirkuma kārtībā sniedz valsts apmaksātos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem. 2013.gada 18.aprīlī noslēgts iepirkuma līgums starp LM un Patvērumu „Drošā māja” par 48 cilvēku tirdzniecības upuru sociālo rehabilitāciju un atbalsta pakalpojumu saistībā ar cilvēku tirdzniecības upura dalību kriminālprocesā sniegšanu 2013.gadā un 2014.gadā. Kopējā līguma summa ir 174 252 lati.

Informācijas avots: Patvērums „Drošā māja”

N.p.k.	Pārskata gads	Plānotais finansējums	Plānotais personu skaits valsts apmaksātā sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanai	Faktiski izlietotais finansējums	Personu skaits, kurām nodrošināts sociālās rehabilitācijas pakalpojums par valsts budžeta līdzekļiem	Pakalpojuma sniedzējs
1.	2012	LVL 38`880	24	LVL 61 701	30	Patvērums „Drošā māja”
2.	2011	LVL 17`000	12	LVL 29 898	14	Patvērums „Drošā māja”
3.	2010	LVL 17`000	12	LVL 34 132	14	Patvērums „Drošā māja”
4.	2009	LVL 17`000	12	LVL 28 264	12	Patvērums

						„Drošā māja”
--	--	--	--	--	--	--------------

RCS Marta nodrošina sociālo rehabilitācijas pakalpojumus sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem biedrības piesaistītā finansējuma ietvaros.

Informācijas avots: RCS Marta

N.p.k.	Pārskata gads	Personu skaits, kuras saņēmušas sociālās rehabilitācijas pakalpojums	Pakalpojuma sniedzējs
1.	2012	4	RCS Marta
2.	2011	4	RCS Marta
3.	2010	4	RCS Marta
4.	2009	4	RCS Marta

Publiskā konkursa kārtībā izvēlētais sociālo pakalpojumu cilvēku tirdzniecības upuriem sniedzējs (turpmāk – pakalpojumu sniedzējs) sociālās rehabilitācijas ietvaros piesaista starpprofesionāļu komandu (psihologs, psihoterapeits, jurists, medicīnas darbinieks, Valsts policijas darbinieks) un pēc vajadzības arī citus speciālistus (stomatologs, ginekologs, psihiatrs u.c.), kā arī cilvēku tirdzniecības upuriem piedāvā drošu mājokli kā rehabilitācijas vietu uz visu pakalpojuma laiku vai uz laiku, ko izvēlas klients, ja tas klientam ir nepieciešams. Gadījumā, ja ir nepieciešama drošās patvēruma vietas maiņa (piemēram, vervētāji ir saņēmuši informāciju par upura atrašanās vietu), to ir iespējams izdarīt, pateicoties pakalpojumu sniedzēja sadarbībai ar vairākām citām institūcijām un NVO. Nepilngadīgām personām, kuras ir cilvēku tirdzniecības upuri, palīdzība pieejama vispārējā kārtībā pie pakalpojumu sniedzēja. Pakalpojumu sniedzējs savu iespēju robežās cilvēku tirdzniecības upurim sniedz atbalstu arī darba meklējumos.

Ilgtermiņa palīdzība ir iespējama ar pašvaldību sociālo dienestu līdzdalību, ar kuriem nepieciešamības gadījumā upura rehabilitācijas sākumposmā sadarbību nodibina NVO speciālisti, tomēr cilvēku tirdzniecības upuriem nav izveidota speciāla programma, kurā būtu paredzēti papildus pakalpojumi, piemēram, valsts apmaksāta ilgtermiņa palīdzība mājokļa nodrošināšanai vai cita ilgtermiņa palīdzība, kas nepieciešama upura integrācijai sabiedrībā un darba tirgus pieejamībā.

Valsts nodrošinātā cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācijas programma ilgst līdz sešiem mēnešiem. Šajā laikā laikā galvenā uzmanība tiek pievērsta cilvēku tirdzniecības upurim radīto seku mazināšanai. Šī programma neietver cilvēku tirdzniecības upuru integrāciju (iekļaušanos) sabiedrībā, tādējādi oficiāli dati par cilvēku tirdzniecības upuru iekļaušanos vai neiekļaušanos sabiedrībā netiek apkopotī. Patvērums „Drošā māja” ir pieejama tikai neoficiāla informācija par to, kur atrodas un ar ko nodarbojas bijušie cilvēku tirdzniecības upuri, taču ne par visiem upuriem, kas saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, šāda informācija ir pieejama.

Praksē NVO saskaras ar situācijām, kad cilvēku tirdzniecības upuri lūdz palīdzību elektroniski, telefoniski vai klātienē, taču nevēlas sevi publiskot un identificēties sociālās rehabilitācijas pakalpojumu par valsts budžeta līdzekļiem saņemšanai. No valsts budžeta netiek paredzēti līdzekļi individuālu konsultāciju sniegšanai cilvēku tirdzniecības upuriem, kuri atsakās no identifikācijas. Patvērums „Drošā māja” šāda veida palīdzību nodrošināja 2011.gadā 89 gadījumos un 2012.gadā 106 gadījumos.

Latvijas kriminālprocesā ir iestrādāts augsts cilvēku tiesību nodrošinājums un par cietušo personu var atzīt tikai ar pašas personas piekrišanu. Vairumā gadījumu cilvēku tirdzniecības upuri labprāt sadarbojas ar Valsts policiju, sniedzot būtiskas liecības pret cilvēku tirdzniecības un personu nosūtīšanas seksuālajai izmantošanai organizatoriem, taču personisku motīvu dēļ

atsakās no iespējas arī liecinieku statusā saņemt valsts nodrošināto cilvēku tirdzniecības upuru sociālo rehabilitāciju, jo pēc viņu viedokļa, tāda viņiem nav nepieciešama. Valsts policija un NVO katrā cilvēku tirdzniecības gadījumā motivē personu piekrist saņemt valsts apmaksātos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.

Ieviešot Direktīvas 2011/36/ES prasības, LM izstrādāja atbilstošus grozījumus 2006.gada 31.oktobra MK noteikumos Nr.889 „Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri”, kas spēkā stājās 2013.gada 1.janvārī. Minētie MK noteikumu grozījumi nosaka izmaiņas pakalpojuma saņemšanas ilgumā tiem cilvēku tirdzniecības upuriem, kuriem nepieciešams atbalsts sakarā ar dalību kriminālprocesā, kā arī pakalpojuma saturā un personas atzīšanā par cilvēku tirdzniecības upuri kārtībā. Daudzos gadījumos pēc cilvēku tirdzniecības fakta konstatēšanas un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanas laikā kriminālprocess, kurā iesaistīts klients, netiek uzsākts. Tomēr tas neizslēdz iespēju, ka bijušais pakalpojuma saņēmējs kā cietušais vai liecinieks tiek iesaistīts kriminālprocesā vēlāk. Šiem klientiem turpmāk būs iespēja saņemt tādus pakalpojumus kā psihosociāla palīdzība un atbalsts (t.sk. individuālas jurista, sociālā darbinieka, psihologa konsultācijas), tulka pakalpojumi, palīdzība juridisko dokumentu noformēšanā, nepieciešamības gadījumā arī pārstāvība tiesā, nepārsniedzot 150 stundas gadā (visa kriminālprocesa laikā). Tāpat tiks nodrošināta iespēja nepieciešamības gadījumā saņemt piecas konsultācijas nepilngadīgo cilvēku tirdzniecības upuru ģimenes locekļiem, ja tie uzturas Latvijā. Ja persona iepriekš minēto atbalstu kriminālprocesa laikā nesaņems, tai tiks piedāvāta iespēja izmantot piecas pakalpojumu sniedzēja vienas stundas konsultācijas divu gadu laikā pēc pakalpojuma saņemšanas. Papildus iepriekš minētajam atbalstam personai kriminālprocesa laikā un psihosociāla atbalsta sniegšanai cilvēku tirdzniecības upuru nepilngadīgajiem ģimenes locekļiem MK noteikumu grozījumi paredz arī tādus jaunus atbalsta pasākumus kā ārvalstī esoša cilvēku tirdzniecības upura vai potenciālā cilvēku tirdzniecības upura, kā arī viņu nepilngadīgo bērnu (ja tie atrodas kopā ar upuri vai potenciālo upuri) nokļūšanas pie pakalpojuma sniedzēja organizēšana un upura vai potenciālā upura pavadīšana no ārvalstīm, ja upuris vai potenciālais upuris nevar ceļot patstāvīgi. Grozījumi nosaka arī personas atzīšanas par cilvēku tirdzniecības upuri kārtības maiņu, paredzot iespēju speciālistu komisijai veikt personas novērtēšanu arī bez personas klātbūtnes, izmantojot elektroniskos saziņas līdzekļus.

2013.gada 1.janvārī spēkā stājās grozījumi MK 2003.gada 3.jūnija noteikumos Nr.291 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”, kas precizē sociālo pakalpojumu cilvēku tirdzniecības upuriem sniedzēja pienākumus pakalpojumu sniegšanā.

LM publiskā iepirkuma kārtībā izvēlas pakalpojuma sniedzēju, kas reģistrēts sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un atbilst normatīvajos aktos par sociālo pakalpojumu sniedzējiem noteiktajām prasībām, sociālās rehabilitācijas un atbalsta pakalpojumu kriminālprocesa laikā sniegšanai cilvēku tirdzniecības upuriem. Ņemot vērā cilvēku tirdzniecības upuru skaita pieaugumu, kopš 2011.gada regulāri rodas situācija, ka upuru skaits ir lielāks nekā valsts budžetā paredzētais finansējums sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai, kā rezultātā ir nepieciešams izsludināt jaunu iepirkuma konkursu, līdz ar to veidojas cilvēku tirdzniecības upuru rinda pakalpojumu saņemšanai, kas būtu nav pieļaujama. Gan 2011.gadā, gan 2012.gadā izveidojās rinda, kurā uz sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanu gaidīja sešas personas.

Konstatētās problēmas:

- Cilvēku tirdzniecības upuri valsts apmaksātos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus dažkārt saņem rindas kārtībā, nevis brīdī, kad radusies pakalpojumu saņemšanas nepieciešamība.

- Nav vienotas izpratnes par to, kādi pasākumi būtu jānodrošina veiksmīgai cilvēku tirdzniecības upura integrācijai sabiedrībā, lai izvairītos no personas atkārtotas pakļaušanas cilvēku tirdzniecībai.

3.4. Cilvēku tirdzniecības upuru tiesiskā aizsardzība

Visi cilvēku tirdzniecības upuri tiek nodrošināti ar aizsardzību noziedzīgā nodarījuma par cilvēku tirdzniecību izmeklēšanas un kriminālvajāšanas laikā. Nepieciešamības gadījumā var piemērot „Personu speciālās aizsardzības likuma” normas, kas paredz nodrošināt to personu dzīvības, veselības un citu likumisko interešu aizsardzību, kuras liecina kriminālprocesā vai piedalās smaga vai sevišķi smaga nozieguma atklāšanā, izmeklēšanā vai iztiesāšanā. Nepieciešamības gadījumā šī likuma normas ir piemērojamas cilvēku tirdzniecības upuriem, lieciniekiem vai to ģimenes locekļiem.

KPL 17.nodaļa „Speciālā procesuālā aizsardzība” paredz cietušo, liecinieku un citu personu, kuras liecina vai liecinājušas kriminālprocesā par smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem, kā arī nepilngadīgo un personu, kuru apdraudējums var ietekmēt minētās personas, dzīvības, veselības un citu likumisko interešu aizsardzību.

Līdz šim nevienai personai, kas iesaistīta kriminālprocesā saistībā ar cilvēku tirdzniecību, speciālā procesuālā aizsardzība nav piemērota. Tajā pašā laikā nepastāv nekādi šķēršļi tās piemērošanai, ja attiecīgā kriminālprocesā tas būs nepieciešams.

Cilvēku tirdzniecības upuru drošība ir Valsts policijas prioritāte visa izmeklēšanas procesa laikā. Tostarp pēc cilvēku tirdzniecības upura lūguma tiek izveidota „lēģenda”, lai pat tuvākie radnieki neuzzinātu par cilvēku tirdzniecības faktu. Valsts policija nodrošina, ka nekāda veida informācija bez saskaņošanas ar pašu cilvēku tirdzniecības upuri netiek izpausta citām personām.

3.5. Juridiskā palīdzība

KPL 104.panta piektā daļa nosaka cietušā tiesības uz valsts nodrošināto juridisko palīdzību, šā panta sestā daļa paredz kārtību, kādā cietušajam tiek nodrošināti advokāta pakalpojumi. Ņemot vērā minēto, likums paredz konkrētus termiņus, kuri ir jāievēro gan procesa virzītājam, gan zvērinātu advokātu vecākajam. TM, Juridiskās palīdzības administrācija, procesa virzītāji un Latvijas Zvērinātu advokātu padome regulāri tiek un pārrunā jautājumus par juridiskās palīdzības nodrošināšanas kārtību kriminālprocesā.

Valstī netiek atsevišķi apkopoti statistikas dati par cietušo, kas cietuši no cilvēku tirdzniecības skaitu, kas saņēmuši valsts nodrošināto juridisko palīdzību. Juridiskās palīdzības administrācijas rīcībā ir informācija par advokātu iesniegtajiem un apmaksātajiem paziņojumiem par juridiskās palīdzības sniegšanu kriminālprocesā (gan noziedzīga nodarījuma izdarītājam, gan cietušajam kopā).

3.6. Valsts kompensācija cilvēku tirdzniecības upurim

Atzīstot personu par cietušo, procesa virzītājs informē cietušo par tā tiesībām, tajā skaitā uz valsts kompensāciju cietušajiem. Juridiskās palīdzības administrācija regulāri rīko seminārus un apmācības procesa virzītājiem un sociālajiem darbiniekiem, kā arī plaši informē sabiedrību par iespēju lūgt un saņemt valsts kompensāciju (laikrakstos, internetā www.jpa.gov.lv, www.tiesas.lv, kā arī ir izveidots bezmaksas informatīvais tālrunis 80001801, pieprasījuma veidlapa ir pieejama bezmaksas, ~25000 bukletu ir izplatīts gadā visos reģionos, procesa virzītājiem, NVO, arī pašvaldību sociālajiem dienestiem un tml.).

No 2009.gada līdz 2012.gadam Juridiskās palīdzības administrācijā ir vērsušies 7 no cilvēku tirdzniecības cietušie:

Informācijas avots: Juridiskās palīdzības administrācija

Gads	Cietušo skaits, kas vērsušies Juridiskās palīdzības administrācijā	Gadījumu skaits, kad izmaksāta valsts kompensācija
2009	5	2 (aizskarta dzimumneaizskaramība)
2010	2	0
2011	0	0
2012	0	0

2013.gada 1.janvārī spēkā stājās likums „Grozījumi likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem””, kurā cita starpā sakarā ar Direktīvas 2011/36/ES iniciatīvām likums tika papildināts ar jaunu valsts kompensācijas piešķiršanas gadījumu, ja cietušais ir cietis no cilvēku tirdzniecības (iepriekš šādos noziedzīgos nodarījumos cietušie valsts kompensāciju varēja saņemt, ja ir iestājušās likumā noteiktās sekas). Jaunais regulējums nodrošina, ka persona, kura ir atzīta par cietušo kriminālprocesā par cilvēku tirdzniecību, var saņemt 70% kompensāciju no valsts apmaksātās maksimālās kompensācijas – 800 LVL apmērā pamatojoties tikai uz procesa virzītāja izsniegtu izziņu par to, ka persona ir atzīta par cietušo kriminālprocesā par cilvēku tirdzniecību.

Izpildot Kriminālprocesa likuma prasības, cietušās personas tiek informētas par savām tiesībām, tajā skaitā par tiesībām saņemt kompensāciju par nodarīto kaitējumu. Pārsvārā personas, kurām ir tiesības tikt atzītām par cietušajām kriminālprocesos, kas saistīti ar sutenerismu vai personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai, neapzinās pret sevi izdarīto noziedzīgo nodarījumu un sevi neidentificē kā cilvēku tirdzniecības upurus, tādēļ ne tikai nepiesaka kompensācijas prasību par nodarīto kaitējumu, bet atsakās no tiesībām tikt atzītām par cietušo kriminālprocesā. Minētais skaidrojams ar to, ka vairums sieviešu labprātīgi iesaistījušās prostitūcijā un apzināti piekritušas ar cilvēku tirdzniecību saistītu personu noziedzīgajiem priekšlikumiem, nosacījumiem un prasībām, tādēļ nesaskata sev nodarītu kaitējumu par noziedzīgu nodarījumu. Savukārt kriminālprocesos pēc KL 154.¹panta „Cilvēku tirdzniecība”, kur personas cilvēku tirdzniecībā iesaistītas, izmantojot vardarbību, draudus, viltu vai personas atkarību no noziedznieka, personas izmanto tiesības iesniegt kompensācijas pieteikumu atbildības saņemšanai par noziedzīgā nodarījumu radīto kaitējumu. 2012.gadā par Krimināllikuma 154.¹pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu tiesai nosūtītajā kriminālprocesā cietusī persona gan šādu pieteikumu nebija iesniegusi.

3.7.Cilvēku tirdzniecības upuru atgriešana

Latvijas vēstniecības, identificējot iespējamu cilvēku tirdzniecības upuri, vispirms pārliecinās par personas fizisko drošību, nepieciešamības gadījumā iesaista vietējos drošības dienestus, pārliecinās par medicīniskās un/vai psiholoģiskās palīdzības, kā arī naktsmītnes nepieciešamību. Ja persona piekrīt, par gadījumu nekavējoties tiek informēta Valsts policija, NVO un upura ģimene, lai risinātu jautājumu par personas atgriešanos Latvijā. Parasti vēstniecības sadarbībā ar vietējām iestādēm pārliecinās par personas drošu izceļošanu no ārvalsts, vienlaikus nodrošinot personas sagaidīšanu Latvijā. Vēstniecība vienmēr informē personu par iespējām saņemt sociālo rehabilitāciju Latvijā, lai novērstu iespējamu cilvēku tirdzniecības gadījuma atkārtēšanos.

Ar repatriāciju uz Latviju saistītos izdevumus parasti sedz radnieki, pašvaldības vai NVO. Praksē cilvēku tirdzniecības upura interesēs Latvijas Republikas pārstāvniecības ārvalstīs nekavējoši sazinās ar pakalpojuma sniedzēju un vienojas par atpakaļceļa biļešu iegādi. Gadījumos, kad personas atgriešanas izdevumus sedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējs, ceļa izdevumi no sociālā pakalpojuma sniedzēja budžeta tiek segti gan upurim, gan nepieciešamības gadījumā arī tai personai, kura brauc pakalpojumā uz ārvalstīm

cilvēku tirdzniecībā cietušajai personai. Izdevumi no valsts budžeta tiek atmaksāti pēc tam, kad sociālo pakalpojumu sniedzējs iesniedz attaisnojuma dokumentus LM.

Personu atgriešana no ārvalstīm uz Latviju var tikt īstenota, izmantojot ĀM aizdevumu saskaņā ar 2012.gada 8.maija MK noteikumiem Nr.322 „Materiālās palīdzības nodrošināšanas kārtība ārkārtas situācijā ārvalstī nonākušai personai”²⁵, tomēr šajā gadījumā atgriešanas izdevumu segšana no LM budžeta nav paredzēta. Šie MK noteikumi nav galvenais instruments, kā no ārvalstīm nodrošināt atpakaļceļa biļetes cilvēku tirdzniecības upurim.

Konstatētās problēmas:

- Nav noteiktas vispārējas rīcības procedūras (risku izvērtējums un nepieciešamā sadarbība) gadījumos, kad tiek īstenota ārvalstīs identificēta cilvēku tirdzniecības upura atgriešana Latvijā, lai nodrošinātu upura drošību un novērstu iespējamu personas atkārtotu pakļaušanu cilvēku tirdzniecībai.

3.8.Cilvēku tirdzniecības upura, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais, uzturēšanās Latvijā

Lai transponētu Padomes direktīvas 2004/81/EK (2004.gada 29.aprīlis) prasības par uzturēšanās atļauju, ko izdod trešo valstu valstspiederīgām personām, kuras ir cilvēku tirdzniecības upuri vai kurām ir palīdzēts nelegāli imigrēt un kuras sadarbojas ar kompetentajām iestādēm, likuma „Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā” 3.pants nosaka „ja ārzemnieks, kas nav Eiropas Savienības pilsonis, sniedz ziņas, kuras, iespējams, var palīdzēt cilvēku tirdzniecības gadījuma atklāšanā vai novēršanā, bet tās nav pietiekamas, lai izlemtu jautājumu par kriminālprocesa uzsākšanu vai lai uzsāktā kriminālprocesa ietvaros izlemtu jautājumu par šā ārzemnieka atzīšanu par cietušo noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar cilvēku tirdzniecību, Valsts robežsardze, izmeklēšanas iestāde, procesa virzītājs vai sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējs rakstveidā informē šo ārzemnieku par nogaidīšanas perioda piešķiršanas iespēju un tiesībām, kuras viņš tādējādi iegūtu”. Saskaņā ar minētā likuma 1.panta otro punktu „nogaidīšanas periods” ir laikposms, kas tiek piešķirts personai, kura atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, lai tā apsvērtu iespēju sniegt izmeklēšanas iestādei vai procesa virzītājam, kas pilda šajā likumā noteiktās funkcijas, informāciju, kura sekmētu cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšanu vai novēršanu”.

Tādējādi, cilvēku tirdzniecības upurim ir iespējams iegūt uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā, pat ja šī persona sākotnēji ir uzskatīta par nelegālo imigrantu. Saskaņā ar Imigrācijas likuma 5.panta ceturto daļu ārzemniekam, kurš nav ES pilsonis un ir atzīts par cilvēku tirdzniecības upuri, kā arī pavadībā esošajiem nepilngadīgajiem bērniem ir tiesības uzturēties Latvijas Republikā bez vīzas vai uzturēšanās atļaujas, līdz beidzies vai pārtraukts noteiktais nogaidīšanas periods vai stājies spēkā lēmums par termiņuzturēšanās atļaujas izsniegšanu. Uzturēšanās atļauju šiem ārzemniekiem pieprasa procesa virzītājs uz laiku, kas nav mazāk par sešiem mēnešiem (Imigrācijas likuma 23.panta sestā daļa).

Savukārt attiecībā uz tādiem trešo valstu valstspiederīgajiem cilvēku tirdzniecības upuriem, kuriem netika piešķirts nogaidīšanas periods, saskaņā ar Imigrācijas likuma 23.panta pirmās daļas 21.punktu, „termiņuzturēšanās atļauju ārzemniekam ir tiesības pieprasīt uz laiku, kas nepārsniedz gadu, ja pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm vai tiesai nepieciešams, lai ārzemnieks uzturētos Latvijas Republikā līdz kriminālprocesa izmeklēšanas pabeigšanai vai izskatīšanai tiesā”.

²⁵ 2012.gada 5.maija Ministru kabineta noteikumi Nr.322 „Materiālās palīdzības nodrošināšanas kārtība ārkārtas situācijā ārvalstī nonākušai personai” nosaka kārtību, kādā personai, kurai ir Latvijas pase un kura nonākusi ārkārtas situācijā ārvalstī, piešķir materiālo palīdzību, lai nodrošinātu personas atgriešanos Latvijā. Gadījumos, ja persona ārvalstī ir nonākusi ārkārtas situācijā un tai nav pieejama cita palīdzības saņemšanas iespēja, persona vai tās tuvinieki var izmantot šajā kārtībā paredzēto iespēju atgriešanās izdevumu segšanai. Pēc atgriešanās piešķirtie līdzekļi ir jāatmaksā ĀM.

Turklāt atbilstoši 2010.gada 21.jūnija MK noteikumu Nr.553 „Noteikumi par darba atļaujām ārzemniekiem” 13.16.apakšpunktam, ja minētais ārzemnieks ir saņēmis termiņuzturēšanās atļauju kā cilvēku tirdzniecības upuris, viņš ir tiesīgs strādāt pie jebkura darba devēja Latvijas Republikā.

Uzturēšanās atļauju, saskaņā ar Imigrācijas likuma 35.panta pirmās daļas 22.punktu anulē, ja procesa virzītājs rakstveidā informē PMLP par to, ka ārzemniekam vairs nav nepieciešamības uzturēties Latvijā cilvēku tirdzniecības upura statusā.

Līdz šim Latvijā ir bijis viens gadījums, kad trīs ārvalstniekiem (trīs Taizemes pilsonēm) tika izsniegtas termiņuzturēšanās atļaujas kā cilvēku tirdzniecības upuriem. Pēc uzturēšanās atļauju anulēšanas visas personas labprātīgi izceļojušas no valsts.

3.9.Palīdzības tālruņi

Latvijā izveidotās palīdzības un informatīvo tālruņu līnijas par cilvēku tirdzniecības jautājumiem, lai veicinātu cilvēku tirdzniecības novēršanu un cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu, pilnā apmērā nodrošina konsultāciju un palīdzības sniegšanu, informācijas nodošanu kompetentajām struktūrvienībām gadījumos, kad ir aizdomas par iespējamu cilvēku tirdzniecības gadījumu.

Pašlaik ikviens persona var sniegt informāciju par iespējamajiem cilvēku tirdzniecības gadījumiem, izmantojot vienotā ārkārtas palīdzības izsaukumu tālruni, vai tieši sazinoties ar Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes 3.nodaļu cilvēku tirdzniecības un sutenerisma apkarošanai (turpmāk – VP GKrPP ONAP 3.nodaļa) vai NVO, kas sniedz atbalstu cilvēku tirdzniecības upuriem.

Valsts policijas diennakts bezmaksas palīdzības tālruņa 110 (02) un glābšanas dienesta vienotā ārkārtas palīdzības izsaukuma tālruņa 112 darbinieki spēj identificēt iespējamus cilvēku tirdzniecības gadījumus un veikt atbilstošus pasākumus informācijas novirzīšanai kompetentām struktūrvienībām. Starptautiskā projekta „Drošības kompass – efektīvi risinājumi cilvēku tirdzniecības novēršanai” (Nr. HOME/2011/ISEC/AG/4000002172) īstenošana ES Komisijas Iekšlietu Ģenerāldirektorāta finanšu programmas „Noziedzības profilakse un apkarošana”) ietvaros tiks apmācīti 300 ārkārtas un palīdzības tālruņu līniju operatori un Valsts policijas dežurdaļu darbinieki par cilvēku tirdzniecību, kā sarunas laikā atpazīt un komunicēt ar iespējamo cilvēku tirdzniecības upuri, un novirzīt viņu palīdzības un atbalsta saņemšanai kompetentā valsts, pašvaldības iestādē vai NVO.

ĀM Konsulārais departaments nodrošina bezmaksas informatīvā tālruņa līniju ceļotājiem, lai sniegtu konsultācijas par drošu ceļošanu, darbu ārvalstīs un citiem konsulārajiem jautājumiem.

NVO nodrošina palīdzības tālruņu līnijas, zvanot uz kurām cilvēku tirdzniecības upurim vai viņa tuviniekiem tiek sniegts atbalsts un konsultācijas telefoniski.

3.10. Nesodāmības princips

Grozījumi KL un KPL, kas stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī, paredz, ka personu var atbrīvot no kriminālatbildības, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts laikā, kad persona bija pakļauta cilvēku tirdzniecībai un tika piespiesta izdarīt noziedzīgo nodarījumu. Cilvēku tirdzniecībā cietušie būtu jāaizsargā no saukšanas pie kriminālatbildības vai sodīšanas par noziedzīgām darbībām, ja viņi piespiesti veikt minētās darbības un šāda piespiešana bijusi tiešas sekas tam, ka viņi ir bijuši pakļauti cilvēku tirdzniecībai. Minētā regulējuma mērķis ir aizsargāt cietušo personu cilvēktiesības, nepieļaut to, ka viņi atkārtoti tiek viktimizēti, un mudināt viņus iesaistīties kriminālprocesā kā lieciniekiem pret nodarījumu izdarītājiem. Šis tiesiskais regulējums neizslēdz iespēju saukt personu pie kriminālatbildības vai sodīšanu par nodarījumiem, kurus persona ir izdarījusi vai kuros piedalījies brīvprātīgi.

Ar piespiešanu jāsaprot tāda situācija, kad personai nebija iespējams izvēlēties savu rīcību, jo pret viņu tika izmantota vardarbība, draudi vai kāda cita veida ietekme, kas liedz personai iespēju izvairīties no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas.

4. Cilvēku tirdzniecības apkarošana

4.1. Tiesiskais ietvars

Saskaņā ar Latvijas KL²⁶ cilvēku tirdzniecība ir klasificēta kā smags vai sevišķi smags noziedzīgs nodarījums:

7.pants. Noziedzīgu nodarījumu klasifikācija:

(4) Smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim gadiem, bet ne ilgāku par astoņiem gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem.

(5) Sevišķi smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem, vai mūža ieslodzījums.

KL atbildība par cilvēku tirdzniecību ir ietverta nodaļā “Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu”, kas viennozīmīgi norāda uz to, ka šis noziedzīgais nodarījums tiek uzskatīts par cilvēktiesību pārkāpumu.

KL 154.¹ pants „Cilvēku tirdzniecība”

(1) Par cilvēku tirdzniecību — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas attiecībā uz nepilngadīgo vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās izdarītas atkārtoti, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu.

(3) Par cilvēku tirdzniecību, ja tā apdraudējusi cietušā dzīvību vai izraisījusi smagas sekas vai ja tā izdarīta ar sevišķu cietsirdību vai attiecībā uz mazgadīgo, vai ja to izdarījusi organizēta grupa, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

KL 154.¹ panta regulējums pilnībā aptver Direktīvā 36/11/ES noteikto, ka Dalībvalstīm jāparedz brīvības atņemšanas sods vismaz uz desmit gadiem, ja nodarījums tīši vai rupjas neuzmanības dēļ ir apdraudējis cietušā dzīvību, ja nodarījums izdarīts īpaši vardarbīgi vai ir radījis cietušajam īpaši smagu kaitējumu.

KL 154.² pants „Cilvēku tirdzniecības jēdziens”

(1) Cilvēku tirdzniecība ir ekspluatācijas nolūkā izdarīta personu savervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana, lietojot vardarbību vai draudus, vai aizvešanu ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais.

(2) Nepilngadīgā vervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana ekspluatācijas nolūkā atzīstama par cilvēku tirdzniecību arī tādā gadījumā, ja tā nav saistīta ar jebkuru šā panta pirmajā daļā minēto līdzekļu izmantošanu.

(3) Ekspluatācija šā panta izpratnē ir personas iesaistīšana prostitūcijā vai cita veida seksuālā izmantošanā, piespiešana veikt darbu, sniegt pakalpojumus vai izdarīt noziedzīgus nodarījumus, turēšana verdzībā vai citās tai līdzīgās formās (parādu verdzība, dzimtbūšana vai

²⁶ Krimināllikums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966>

personas cita veida piespiedu nodošana citas personas atkarībā), turēšana kalpībā vai arī personas audu vai orgānu nelikumīga izņemšana.

Lai cīnītos pret pēdējā laika tendencēm cilvēku tirdzniecībā, ar Direktīvu 36/11/ES tiek pieņemta plašāka koncepcija par to, kas būtu uzskatāms par cilvēku tirdzniecību, nekā tas bija saskaņā ar Pamatlēmumu 2002/629/TI, un tādēļ tajā ir ietvertas ekspluatācijas papildu izpausmes. KL tiek pārņemta personas izmantošana noziedzīgās darbībās, kas nozīmē, ka cilvēku tirdzniecības upuris tiek piespiests izdarīt noziegumus – pārdot narkotikas, veikt kabatas zādzības u.tml.

Praksē nepieciešams nodalīt cilvēku tirdzniecības gadījumus darbaspēka ekspluatācijas nolūkā no civiltiesiskajiem strīdiem, kas radušies darba attiecībās. Nereti minētais ir konstatējams tikai izmeklēšanas gaitā, jo persona, vēloties atgūt solīto atalgojumu, var neadekvāti interpretēt faktus, apstākļus un citu personu rīcību.

Būtiskākās atšķirības, kas ir starp piespiedu darbu un darba tiesisko attiecību strīdiem ir vardarbība vai vardarbības piedraudējums personai. Proti, piespiedu darba gadījumā persona tiek piespiesta veikt darbu vai sniegt pakalpojumus pret viņas gribu, lietojot vardarbību, draudus, viltu, kā arī, izmantojot personas atkarību no vainīgā vai bezpalīdzības stāvokli. Attiecīgi darba tiesisko attiecību strīdos nepastāv vardarbība, bet ir darba devēja un darba ņēmēja tiesiska rakstura konflikts.

Informācijas avots: Valsts policija un Ģenerālprokuratūra

Gads	Uzsāktie kriminālprocesi	Aizdomās turamās personas	Iztiesāšanai nosūtītie kriminālprocesi	Personu skaits, pret kurām iztiesāšanai nosūtīti kriminālprocesi
2009	3 (2 – piespiedu laulības, 1 – seksuāla izmantošana)	4 (2 vīrieši un 2 sievietes)	3	10 personas
2010	3 (2 – seksuāla izmantošana, 1 – piespiedu laulības)	4 (2 vīrieši un 2 sievietes)	3	4 personas (3 vīrieši, 1 sieviete)
2011	0	0	0	0
2012	3 (seksuāla izmantošana)	2 personas (2 vīrieši)	1	1 persona (1 vīrietis)

2012.gadā Latvijā nav konstatēts neviens cilvēku tirdzniecības tranzīta gadījums, tāpat arī uz Latviju vai valsts iekšienē. Valsts policija identificēja četrus cilvēku tirdzniecības gadījumus ar pieciem cilvēku tirdzniecības upuriem (pieci Latvijas pilsoņi tika apzināti maldināti par patiesu darbu ārzemēs), no kuriem par cietušām tika atzītas trīs personas. Latvijā kopumā tika uzsākti trīs kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecības gadījumiem pēc KL 154.¹pantu „Cilvēku tirdzniecība”: divi kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecības gadījumiem uz Vāciju un viens kriminālprocess par cilvēku tirdzniecības gadījumu uz Kipru.

2009.gada 21.maijā veikti grozījumi **KL 165.¹ pantā “Personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai”**, nosakot cilvēku tirdzniecības jēdzienam daudz plašāku skaidrojumu, kas paredz sodu par personas nosūtīšanu ar tās piekrišanu seksuālai izmantošanai, tas ir, par jebkādu rīcību, kas šajā nolūkā veicina legālu vai nelegālu personas pārvietošanos, tranzītu vai uzturēšanos vienas valsts vai vairāku valstu teritorijā. Šāds normatīvais regulējums nav vairumam ES valstu, kur personas nosūtīšana ar tās piekrišanu netiek uzskatīta par cilvēku tirdzniecību.

Personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai ar personas piekrišanu Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2006.gada Tiesu prakses apkopojumā²⁷ ir atzinusi par cilvēku tirdzniecības veidu. Saskaņā ar ANO 1949.gada 2.decembra konvencijā „Par cīņu ar cilvēku tirdzniecību un prostitūcijas ekspluatēšanu no trešo personu puses” noteikto sodāmas ir visas cilvēku tirdzniecības definīcijās noteiktās darbības un sodāma ir jebkura šīs ķēdes posma darbība – sākot ar personas sākotnēju vervēšanu līdz pat brīdim, kad ir sasniegts attiecīgais nodoms vai rezultāts – upura personas vai darba ekspluatācija. Personu nosūtīšanas seksuālai izmantošanai saistītu noziedzīgu nodarījumu atklāšanai operatīvā eksperimenta ietvaros, iesaistot īpaši sagatavotas Valsts policijas darbinieces, un par pierādītām atzīto apsūdzēto darbību rezultātā nekāds kaitējums nevienai personai nav nodarīts, jo pildot operatīvā eksperimenta nosacījumus, neviena persona nedodas uz ārzemēm nodarboties ar prostitūciju. Šādu noziedzīgu darbību rezultātā vainīgā persona tiek notiesāta par nodomu kādu personu nosūtīt seksuālai izmantošanai. Ļoti bieži personas nodoms ir saistīts ar citas personas nosūtīšanu uz valstīm, kurās seksuālā izmantošana bez piespiedu elementiem ar personas brīvu gribu ir atļauta.

TM atzīst, ka KL 165.¹pantā paredzētais nodarījums nav uzskatāms par cilvēku tirdzniecību saskaņā ar KL 154.²pantu „Cilvēku tirdzniecības jēdziens”, taču vienlaikus atbilstoši starptautiskajiem tiesību aktiem KL 165.¹pantā paredzētais nodarījums ir atzīstams par vienu no cilvēku tirdzniecības paveidiem. Latvijā KL 165.¹pantā paredzētais nodarījums ir izdalīts ārpus KL 154.¹ panta, jo persona seksuālai izmantošanai tiek pakļauta ar tās piekrišanu, kas ir vērtējams kā mazāk bīstams noziedzīgs nodarījums un par to attiecīgi nosakāmas vieglākas sankcijas. Būtiski, ka par šādām darbībām Latvijā jebkurā gadījumā ir paredzēta kriminālatbildība. 2012.gada 22.septembra ANO Vispārējā periodiskā pārskatā par Latvijas cilvēktiesību situāciju augstu tiek novērtēts, ka Latvija ir gājusi tālāk par Palermo Protokola prasībām, jo vardarbības izmantošana pret potenciālo cilvēku tirdzniecības upuri seksuālās ekspluatācijas nolūkā nav priekšnosacījums, lai uzsāktu kriminālprocesu pret cilvēku tirdzniecības organizatoriem.

Informācijas avots: Valsts policija un Ģenerālprokuratūra

Gads	Uzsāktie kriminālprocesi	Aizdomās turamās personas	Iztiesāšanai nosūtītie kriminālprocesi	Personu skaits, pret kurām iztiesāšanai nosūtīti kriminālprocesi
2009	31	35 personas (25 vīrieši un 10 sievietes)	12	16 personas
2010	28	34 personas (19 vīrieši un 15 sievietes)	24	35 personas (20 vīrieši un 15 sievietes)
2011	21	34 personas (20 vīrieši un 14 sievietes)	16	27 personas (20 vīrieši un 7 sievietes)
2012	13	15 personas (8 vīrieši un 7	9	11 personas (8 vīrieši un 3

²⁷ „Starptautisko tiesību aktos^{[1][1]} ietverto definīciju analīze ļauj secināt, ka no starptautisko tiesību viedokļa Krimināllikuma 154.¹ un 165.¹ pantā ietvertie noziedzīgie nodarījumi (turpmāk noziegumi atbilstoši KL 7.pantā dotajai klasifikācijai) ir vērtējami kā cilvēku tirdzniecība, un KL 165.¹ pantā ir kriminalizēts viens no tās paveidiem, kad, atšķirībā no KL 154.¹ pantā noteiktā, persona seksuālai izmantošanai tiek pakļauta ar tās piekrišanu. Savukārt cilvēku tirdzniecību KL 154.¹ panta izpratnē raksturo to veidojošo darbību izdarīšana, pielietojot vardarbību vai draudus, vai aizvešanu ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumu, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais.^{[1][2]} Te gan jāpiezīmē, ka izpētītajos materiālos kā vienīgais cilvēku tirdzniecībā izmantotais līdzeklis ir konstatēts viltus.

^{[1][1]} Sk., piemēram, ANO 1949.gada 2.decembra konvencija “Par cīņu ar cilvēku tirdzniecību un prostitūcijas ekspluatēšanu no trešo personu puses. – Cilvēka tiesības. Starptautisko līgumu krājums. 1.sējums (Pirmā daļa). Universālie līgumi. Apvienotās Nācijas: Ņujorka, 1994, 223.-241.lpp.; 2000.gada 13.decembra ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību protokols “ Par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to// Latvijas Vēstnesis, 2004.gada 28.aprīlis; Eiropas Padomes 2000.gada 19.maija rekomendācija dalībvalstīm R (2000) 11 “Par cilvēku tirdzniecību seksuālās ekspluatācijas nolūkā” un tās paskaidrojošais memorands. – [http://www.coedriga.lv/tulkojums/MKRek/R11\(2000\).htm](http://www.coedriga.lv/tulkojums/MKRek/R11(2000).htm); Eiropas Savienības Padomes 2002.gada 19.jūlija Pamatlēmums 2002/629/TI par cilvēku tirdzniecības apkarošanu. – <http://www.ttc.lc./index.pxp?id+58&dirid+443>.

^{[1][2]} Plašāk par to skat. V.Liholajas komentāru KL 154.¹ un 165.¹ pantam. – Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. 2. Sevišķā daļa. Rīga: firma “AFS”, 2003, 298.-305.lpp.”

	sievietes0		sievietes)
--	------------	--	------------

Latvija ir apzinājusi fiktīvās laulības²⁸ kā potenciālu risku personas pakļaušanai cilvēku tirdzniecībai. Fiktīvās laulības tiek slēgtas bez nolūka izveidot ģimeni, šo laulību mērķis ir nodrošināt trešo valstu pilsoņiem ES pilsoņa ģimenes locekļa (laulātā statusu), uzturēšanās atļauju attiecīgajā ES valstī un brīvas pārvietošanās tiesības ES. Fiktīvās laulības galvenokārt tiek noslēgtas ar Pakistānas, Indijas un Bangladešas pilsoņiem.

Parasti fiktīvās laulības tiek slēgtas Īrijā, Kiprā un Lielbritānijā. Kopš 2004.gada Latvijas pilsones tikai Īrijā ir noslēgušas ievērojami vairāk kā 1000 laulību ar trešās valsts pilsoņiem (laikā no 2009.gada līdz 2012.gadam Īrijā vien reģistrētas 834 laulības, tai skaitā, 2011.gadā – 124; 2012.gadā – 108), no kurām daļa vai pat lielākā daļa var tikt uzskatītas par fiktīvajām laulībām. Pēdējo gadu tendences liecina, ka, rodoties dažāda veida sarežģījumiem, laulības procedūra Īrijā ieilgst, un Latvijas pilsones, lai Īrijā nelegāli esošajiem ārzemniekiem nodrošinātu uzturēšanās atļauju, tiek izprecinātas citās valstīs (Pakistānā, Indijā, Nigērijā, Spānijā, Dānijā, Kiprā, Francijā, pat Tanzānijā un Taizemē, kā arī Latvijā). Ievērojot minēto, kā arī to, ka laikā kopš 2010. gada oktobra, kad vēstniecība sāka apkopot datus par LV pilsonēm, kuras nonākušas vēstniecības redzeslokā saistībā ar plānotām vai jau noslēgtām fiktīvajām laulībām, to skaits jau pārsniedz 450 personas. Vēstniecības aplēses ir, ka fiktīvās laulībās ar nolūku iegūt uzturēšanās atļauju Īrijā kopumā ir iesaistītas ap 1500 – 1600 Latvijas valstspiederīgās personas (tajā skaitā arī vīrieši, kas ir reģistrējuši fiktīvu laulību galvenokārt ar Nigērijas un Ķīnas pilsonēm).

Konkrētu fiktīvo laulību apmēru Lielbritānijā ar Latvijas pilsonēm nav iespējams noteikt, jo Lielbritānijas iestādes neinformē vēstniecību par Latvijas pilsoņu noslēgtajām laulībām ar trešo valstu pilsoņiem.

Latvijas vēstniecības Grieķijā rīcībā ir informācija par 258 noslēgtām laulībām Kiprā starp LV pilsonēm un trešo valstu pilsoņiem laika posmā no 2009.gada līdz 2012.gadam. Pēc vēstniecības aplēsēm 80 – 100 no šīm laulībām var tikt uzskatītas par fiktīvajām. Turklāt LV vēstniecības rīcībā nav visa informācija par LV pilsoņu noslēgtajām laulībām Kiprā, jo par daļu noslēgto laulību personas neziņo ne LV vēstniecībai, ne PMLP²⁹, vai paziņo PMLP bez LV vēstniecības starpniecības.

Visi Latvijas līdzšinējie centieni pievērst ārvalstu uzmanību fiktīvo laulību problēmai nav bijuši efektīvi. Līdz ar to, lai novērstu līgavu un līgavaiņu aktīvu vervēšanu Latvijas teritorijā fiktīvu laulību slēgšanai, lai atturētu potenciālās līgavas un līgavaiņus no fiktīvu laulību slēgšanas nolūkā saņemt atlīdzību, lai novērstu un apkarotu fiktīvo laulību fenomenu jau Latvijas teritorijā, negaidot seku iestāšanos ārvalstīs, tika izstrādāts priekšlikums grozījumiem KL, paredzot jaunu tiesību normu, kas spēkā stājās 2013.gada 1.aprīlī:

KL 285.² pants. Ļaunprātīga nodrošināšana ar iespēju likumīgi iegūt tiesības uzturēties Latvijas Republikā, citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā

(1) Par ļaunprātīgu personas nodrošināšanu ar iespēju likumīgi iegūt tiesības uzturēties Latvijas Republikā, citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par ļaunprātīgu personas nodrošināšanu ar iespēju likumīgi iegūt tiesības uzturēties Latvijas Republikā, citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai

²⁸ Fiktīvās laulības” ir laulības, ko noslēdz starp kādas dalībvalsts pilsoni vai trešās valsts pilsoni, kurš likumīgi pastāvīgi uzturas kādā dalībvalstī, un kādu trešās valsts pilsoni, un to vienīgais mērķis ir apiet noteikumus par trešo valstu pilsoņu iebraukšanu un uzturēšanos un iegūt uzturēšanās atļauju vai pilnvaru dzīvot kādā dalībvalstī; Padomes 1997.gada 4.decembra Rezolūcija par pasākumiem fiktīvu laulību apkarošanai (97/C 382/01)

²⁹ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 190.³pantā paredzēta administratīvā atbildība par iedzīvotāju reģistrā iekļaujamo ziņu savlaicīgu nepaziņošanu PMLP teritoriālajām nodaļām, paredzot naudas sodu no desmit līdz divdesmit pieciem latiem.

Šveices Konfederācijā, ja tas izdarīts mantkārīgā nolūkā vai ja šāda iespēja nodrošināta divām vai vairākām personām, vai ja to izdarījusi personu grupa, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

Šī KL norma paredz saukt pie kriminālatbildības gan pašas personas, kuras ļaunprātīgi nodrošinājušas citu personu ar iespēju likumīgi iegūt tiesības uzturēties Latvijas Republikā, citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā, gan personas, kas organizējušas minētos noziedzīgos nodarījumus.

KL 165.pants „Sutenerisms”

(1) Par tādas personas izmantošanu iedzīvošanās nolūkā, kura nodarbojas ar prostitūciju, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa vai arī tās izdarītas attiecībā uz nepilngadīgām personām, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa vai ja tās izdarītas attiecībā uz mazgadīgām personām, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem personu skaits, kuras tiek aizturētas par sutenerismu, ir palielinājies gandrīz uz pusi. Starp aizturētajiem sutenerisma organizatoriem ir gan sievietes, gan vīrieši. Seksuālo pakalpojumu sfērā vīrieši, galvenokārt, pildījuši apsarga un vadītāja funkcijas, savukārt sievietes – operatores funkcijas, dažas no aizturētajām sievietēm agrāk pašas ir nodarbojušās ar prostitūciju.

Tāpat ir aizturētas vairākas organizētas grupas, kuras ar sutenerismu ir nodarbojušās vairākus gadus, tostarp pirmo reizi – ārvalstnieka (Nīderlandes pilsoņa) vadīta trīs personu organizēta grupa, kas specializējās tikai ārvalstnieku apkalpošanā un prostitūcijā iesaistīja vairākus desmitus jaunu sieviešu.

Nevienā no sutenerisma lietām nav konstatēts, ka personas tiktu piespiedu kārtā iesaistītas prostitūcijā vai arī tās agrāk būtu cietušas cilvēku tirdzniecībā. Tāpat nav konstatētas prostitūcijā iesaistītas nepilngadīgas personas.

Informācijas avots: Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs

Gads	Uzsāktie kriminālprocesi	Aizdomās turamās personas	Iztiesāšanai nosūtītie kriminālprocesi	Personu skaits, pret kurām iztiesāšanai nosūtīti kriminālprocesi
2009	5	26 personas (20 vīrieši un 6 sievietes)	3	21 persona (16 vīrieši un 5 sievietes)
2010	8	30 personas (15 vīrieši un 15 sievietes)	6	26 personas (13 vīrieši un 13 sievietes)
2011	9	32 personas 918 vīrieši un 14 sievietes)	5	23 personas (11 vīrieši un 12 sievietes)
2012	15	29 personas (10 vīrieši un 19 sievietes)	10	20 persona (9 vīrieši un 11 sievietes)

Cīņai ar sutenerismu, tajā skaitā ar šo noziedzīgo nodarījumu saistītu noziedzīgi organizētu grupu apkarošanai tiek pievērsta pastiprināta uzmanība. Minētais noziedzīgais nodarījums kļūst aizvien latentāks un tiek maskēts aiz legālas komercdarbības.

Valsts policija, kontrolējot prostitūcijā iesaistītās personas, pārlicinās par to identitātēm. Ja tiek konstatēts, ka ar prostitūciju nodarbojas ārvalstnieks, tad tiek veikta pastiprināta intervija, lai pārlicinātos, ka nav saistības ar cilvēku tirdzniecību seksuālās ekspluatācijas nolūkos vai arī, ka kāda persona nav organizējusi tās seksuālo ekspluatāciju Latvijā vai citās valstīs. Nepieciešamības gadījumos var tikt piesaistīti Valsts robezsardzes darbinieki, informācija var tikt pārbaudīta, izmantojot Eiropola vai Interpola informācijas kanālus.

Ņemot vērā, ka sutenerisma pamatā ir peļņas gūšana, kā nākamais izaicinājums cīņai ar cilvēku tirdzniecību saistītiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir kriminālprocesa izmeklēšana daļā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Kriminālprocesos tiek arestēta kustama un nekustama manta lielā apmērā, jo ir pamats uzskatīt, ka tā iegādāta par noziedzīgi iegūtiem finanšu līdzekļiem, tajā skaitā, nodarbojoties ar sutenerismu. Arestētā manta tiek slēpta, īpašuma tiesības nostiprinot uz laulāto vai citu personu vārda, tādējādi sarežģījot mantisko jautājumu risinājumus kriminālprocesā, tomēr izmeklētāji un prokurori pieliek visas pūles, lai tiesā izdotos pierādīt šīs mantas noziedzīgo izcelsmi.

Atbilstoši MK 2012.gada 28.februāra sēdē nolemtajam (prot.Nr.11, 30.§, 1.pkt.), lai apzinātu un apkopotu ārvalstu pieredzi prostitūcijas ierobežošanas jomā un sagatavotu priekšlikumus turpmākās rīcības virzieniem prostitūcijas mazināšanai Latvijā, ar tieslietu ministra 2012.gada 30.marta rīkojumu Nr.1-1/118 tika izveidota starpinstitucionāla darba grupa, kurā tika iesaistīti pārstāvji no nozaru ministrijām, Valsts policijas un NVO. Apkopojot informāciju par ārvalstu pieredzi prostitūcijas ierobežošanas jomā, īpaša uzmanība tika veltīta jautājumam par seksuālo pakalpojumu pircēju sodīšanu un prostitūcijas vispārēju aizliegumu. Noskaidrojot situāciju 30 ES un Eiropas Ekonomiskās zonas valstīs, tika secināts, ka tikai trijās no tām (Zviedrijā, Norvēģijā un Islandē) ir paredzēta kriminālatbildība konkrēti par seksuālo pakalpojumu pirkšanu, savukārt prostitūcijas vispārējs aizliegums ir noteikts Lietuvā, Rumānijā un Lihtenšteinā.

Diskutējot par to, vai šādi risinājumi būtu piemēroti un efektīvi prostitūcijas mazināšanai Latvijā, vairākums darba grupas locekļu vienojās, ka prostitūcijas vispārējs aizliegums vai seksuālo pakalpojumu pirkšanas kriminalizēšana nav atbalstāma. Šādu represīvu pasākumu īstenošana mērķi nesasniegtu, jo prostitūcijas cēloņi un to veicinošie apstākļi nezudīs. Īstenojot šādas represijas, valsts faktiski atteiksies no iespējām kontrolēt prostitūcijas jomu, turklāt aizliegumu rezultātā prostitūcija kļūs latentāka un grūtāk konstatējama. Tika secināts, ka cilvēku tirdzniecība nav prostitūcija. Cilvēku tirdzniecība ir noziegums, savukārt prostitūcija ir legāls ienākumu gūšanas veids, attiecībā uz kuru ir noteikta virkne ierobežojumu, tomēr šāda nodarbošanās kopumā ir atļauta. Saskaņā ar MK 2008.gada 22.janvāra noteikumiem Nr.32 „Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi” (turpmāk – Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi) prostitūcija ir seksuālo pakalpojumu sniegšana par maksu. Lēmumu par seksuālo pakalpojumu sniegšanu trešajai personai par maksu var pieņemt tikai persona pati brīvprātīgi. Jebkāda piespiešana vai trešo personu starpniecība šo pakalpojumu sniegšanā ir aizliegta un sodāma (personas iesaistīšana prostitūcijā vai piespiešana nodarboties ar prostitūciju (KL 164.pants); sutenerisms (KL 165.pants); bordeļa izveidošana, uzturēšana, vadīšana vai finansēšana (KL 163.¹pants); personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai (KL 165.¹pants); cilvēku tirdzniecība (KL 154.¹pants); pamudināšana iesaistīties seksuālās darbībās (KL 162.¹pants); pornogrāfiska vai erotiska rakstura materiālu ieviešanas, izgatavošanas vai izplatīšanas noteikumu pārkāpšana (KL 166.pants)). Savukārt cilvēku tirdzniecības gadījumā ir konstatējama tieša trešo personu darbība, lai panāktu, veicinātu citas personas ekspluatēšanu.

Prostitūcijas mazināšanai Latvijā ir nepieciešams īstenot pasākumus, kas ir vērsti uz prostitūcijas cēloņu un veicinošo apstākļu novēršanu (piemēram, informatīvi pasākumi, izpratnes veicināšanas kampaņas, publiski pieejamās informācijas (īpaši – informācijas, kas paredzēta nepilngadīgajiem) satura stingrāka kontrole, mācību materiālu un izglītības satura

pilnveidošana, speciālistu apmācības, palīdzības/atbalsta pasākumi prostitūcijā iesaistītajām personām u.tml.).

Ņemot vērā, ka prostitūcijā var tikt nodarbināti cilvēku tirdzniecības upuri, atbilstoši MK 2013.gada 5.marta sēdē nolemtajam (prot.Nr.13, 30.§, 2.pkt.) TM izvērtēs grozījumu nepieciešamību KL regulējumā, paredzot sodu par cilvēku tirdzniecības upuru seksuālo pakalpojumu izmantošanu. Vienlaikus TM sadarbībā ar IeM un Ģenerālprokuratūru, saņemot RCS Marta projekta „Drošības kompass – efektīvi risinājumi cilvēku tirdzniecības novēršanai” pētījumu par cēloņiem, kāpēc sievietes nonāk prostitūcijā, izvērtēs grozījumu nepieciešamību KL regulējumā, paredzot sodu seksuālo pakalpojumu pircējiem.

KL 280.pantā „Personas nodarbināšanas noteikumu pārkāpšana” kopš 2011.gada 16.jūnija ir paredzēta kriminālatbildība par likumā paredzēto personas nodarbināšanas ierobežojumu vai noteikumu pārkāpšanu, ja to izdarījis darba devējs un ja ar to radīts būtisks kaitējums, kā arī par tādas personas nodarbināšanu, kura nav tiesīga uzturēties Latvijas Republikā, ja to izdarījis darba devējs un ja nodarbināts nepilngadīgais vai ja nodarbinātas vairāk nekā piecas personas, vai ja persona nodarbināta īpaši ekspluatējošos darba apstākļos, vai ja apzināti nodarbināts cilvēku tirdzniecības upuris. Sods par minēto noziedzīgo nodarījumu ir noteikts – brīvības atņemšana uz laiku līdz vienam gadam vai arests, vai piespiedu darbs, vai naudas sods līdz simt minimālajām mēnešalgām. Saskaņā ar Soda reģistra datiem par minētajā normā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nav saukta pie kriminālatbildības neviena persona.

Attiecībā uz „seksūtismu”, Latvijas normatīvajos aktos nav atrunāta šāda jēdziena definīcija, tāpat arī krimināltiesību sistēmā nav paredzēts atsevišķs šāda noziedzīga nodarījuma sastāvs. Vienlaikus tas lielā mērā tiek nosepts ar kriminālatbildību par līdzdalību vai nepabeigtu noziegumu. Piemēram, persona, kura organizē braucienus, ar mērķi nodrošināt iespēju izdarīt noziedzīgu nodarījumu, var tikt saukta pie kriminālatbildības par līdzdalību attiecīgajā noziedzīgajā nodarījumā, kura izdarīšanai brauciens organizēts (atbalstīšana), savukārt persona, kura noziedzīga nodarījuma izdarīšanas nolūkā dodas šādos braucienos, var tikt saukta pie kriminālatbildības par sagatavošanos attiecīgajam noziedzīgajam nodarījumam, ja tas kvalificējams kā smags vai sevišķi smags noziegums.

Līdz 2012.gadam Latvijā nav konstatēti seksa tūrisma gadījumi, kad personas no citām valstīm būtu ieradušās Latvijā, lai seksuāli izmantotu nepilngadīgas personas, kā arī nav konstatēti gadījumi, kad personas no Latvijas ceļotu uz citām valstīm seksa tūrisma nolūkā, lai mērķa valstīs izmantotu nepilngadīgas personas. 2012.gadā Latvijā ir konstatēts „seksa tūrisma” gadījums, kad trīs personas no Zviedrijas ieradušās Latvijā, lai seksuāli izmantotu nepilngadīgas personas (līdz 18 gadu vecumam), uzsākts viens kriminālprocess, tika aizturēts viens Pakistānas izcelsmes Zviedrijas pavalstnieks, kurš organizēja seksa tūrisma uz Latviju.

Tūrisma normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu izstrāde Latvijā tiek balstīta uz Pasaules Tūrisma ētikas kodeksā (turpmāk – Kodekss) ietvertajām vērtībām, kas nosaka, ka cilvēku izmantošana visās tās izpausmēs, tostarp seksuālā izmantošana, jo īpaši, ja tā skar bērnus, ir pretrunā tūrisma pamatmērķiem un ir tūrisma noliegums. Tāpēc atbilstoši starptautiskajām tiesībām tā ir bargi jāapkaro, sadarbojoties visām iesaistītajām valstīm. Lai gan Kodeksa normu piemērošana balstās uz brīvprātības un vienprātības pamata, tajā ietvertu principu ievērošana ir būtiska tūrisma nozares ilgtspējīgai attīstībai. Latvijas tūrisma politika tiek veidota un īstenota tā, lai Latvija tiktu pozicionēta kā drošs un uzticams tūrisma galamērķis.

Bērni tiek atzīti par īpaši aizsargājamu personu grupu, attiecībā uz kuru paredzēts speciāls normatīvais regulējums. Lielā daļā KL Sevišķās daļas pantu paredzēta paaugstināta kriminālatbildība par noziedzīgiem nodarījumiem, ja tie izdarīti pret bērnu (nepilngadīgo). Atbilstoši ANO Konvencijā par bērna tiesībām nostiprinātajam nediskriminācijas principam, Latvijas normatīvajos aktos nav paredzēta nepamatota kādas noteiktas bērnu grupas tiesību

prevalēšana pār citu bērnu tiesībām. Bērnu tiesību aizsardzība notiek, ievērojot vienlīdzības principu. Īpaši izdalīti tiek vien bērni vecumā līdz četrpadsmit gadu vecumam (mazgadīgie). Pamatojums tam ir šāda vecuma bērnu īpaši neaizsargātais stāvoklis, kura dēļ tie tiek pielīdzināti personām bezpalīdzības stāvoklī. Par noziedzīgiem nodarījumiem, kuri izdarīti pret mazgadīgo, paredzētas sevišķi bargas sankcijas.

4.2. Tiesībaizsardzības un kontrolējošās iestādes

Kopš 2003.gada Valsts policijā ir izveidota specializēta struktūrvienība, kuras darbs ir vērsts uz cilvēku tirdzniecības un sutenerisma apkarošanu. VP GKrPP ONAP 3.nodaļā strādā 19 darbinieki, savukārt reģionālajās pārvaldēs kopumā strādā 4 darbinieki.

Valsts policija efektīvi izmanto normatīvajos aktos paredzēto iespēju, lai varētu saukt pie kriminālatbildības par personas nosūtīšanu seksuālajai izmantošanai, kas paredz to, ka netiek pieļauta reāla vardarbība pret reāliem upuriem, jo kriminālprocesa laikā tiek izmantotas speciāli sagatavotas Valsts policijas darbinieces. Tādējādi efektīvi tiek novērsta cilvēku tirdzniecības seku iestāšanās ārvalstīs, pasargājot cilvēkus no vardarbības riskiem, kā arī ietaupot valsts budžeta līdzekļus upuru atgriešanai, identificēšanai un rehabilitācijas nodrošināšanai.

Valsts policijas Kriminālizlūkošanas Taktiskā līmeņa Uzdevumu un koordinācijas grupa regulāri izstrādā taktisko novērtējumu par noziedzīgajām darbībām, kas saistītas ar prostitūciju, sutenerismu, cilvēku tirdzniecību un ar to saistītām aktivitātēm. Visas Valsts policijas reģionālās pārvaldes sniedz ziņas par visiem noziegumiem, kas, iespējams, ir saistīti ar cilvēku tirdzniecību, sutenerismu vai prostitūciju regulējošo noteikumu pārkāpumiem, tādējādi nodrošinot plašākas iespējas savlaicīgi atklāt cilvēku tirdzniecības gadījumus, vai veikt preventīvus pasākumus cilvēku tirdzniecības novēršanai.

VP GKrPP ONAP 3.nodaļa īpašu vērību pievērš sutenerisma apkarošanai valstī, sadarbojoties ar reģionālajām Valsts policijas pārvaldēm, pašvaldības policijas pārvaldēm, NVO un pastiprināti veicot operatīvo darbu ar ielu un dzīvokļu prostitūtām.

Valsts policijas Rīgas reģiona policijas pārvalde turpina īstenot prostitūcijas ierobežošanas kontroles un pasākumu koordināciju Rīgas reģionā un tematisko pārbaužu koordināciju Rīgas reģiona izklaides vietās.

ONAP 3.nodaļa 2010.gadā izstrādāja un izsūtīja Valsts policijas reģionālajām pārvaldēm metodiskos materiālus par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu un rīcību gadījumā, kad tiek identificēts iespējamais cilvēku tirdzniecības upuris: „Metodiskie norādījumi ar prostitūciju, sutenerismu, cilvēku tirdzniecību saistīto personu identificēšanai” un „Cilvēku tirdzniecības/sutenerisma gadījumu izmeklēšanas metodiskie ieteikumi policijas darbiniekiem”.

VPK tiek apgūta profesionālās pilnveides izglītības programma „Cilvēku tirdzniecības/sutenerisma gadījumu izmeklēšana”, kas tika sagatavota pamatojoties uz Valsts policijas ikgadējo prioritāšu īstenošanas plānu, kurš tiek sagatavots, vadoties no sabiedrības interesēm – dzīvot drošā vidē, veicot pasākumus sabiedriskās drošības veicināšanai un sabiedriskās kārtības nodrošināšanai, t.sk. noziedzības novēršanai un apkarošanai. Programma tiek īstenota Koledžas reģionālajās mācību klasēs. Kopš 2010.gada līdz šim brīdim programmu ir apguvušas 239 Valsts policijas amatpersonas, īstenojot programmu 12 mācību grupās.

Salīdzinājumam:

2010.gadā: VPK Rīgas reģionālā mācību klase (viena grupa, apguvušas 22 amatpersonas);

2011.gadā:

- 1) VPK Rīgas reģionālā mācību klase (viena grupa, apguvušas 18 amatpersonas);
- 2) VPK Kurzemes reģionālā mācību klase (viena grupa, apguvušas 27 amatpersonas);
- 3) VPK Latgales reģionālā mācību klase (divas grupas, apguvušas 30 amatpersonas);

2012.gadā:

- 1) VPK Rīgas reģionālā mācību klase (trīs grupas, apguvušas 54 amatpersonas);

- 2) VPK Kurzemes reģionālā mācību klase (viena grupa, apguvušas 28 amatpersonas);
- 3) VPK Latgales reģionālā mācību klase (divas grupas, apguvušas 40 amatpersonas).
VPK Vidzemes reģionālā mācību klase (viena grupa, apguvušas 20 amatpersonas).

Saskaņā ar Robežsardzes likuma 13.panta 15.punktu Valsts robežsardzes uzdevums ir kontrolēt, kā tiek ievēroti noteikumi par ārzemnieku ieceļošanu, uzturēšanos, izceļošanu un tranzītu Latvijas Republikas teritorijā. Personas, kas šķērso ārējo robežu, lai ieceļotu Latvijā vai izceļotu no tās, ir pakļautas pārbaudēm robežšķērsošanas vietās. Robežsargi liedz ieceļot valstī personām, kuras nevar uzrādīt derīgus ceļošanas dokumentus, vīzas.

Ņemot vērā to, ka nereti cilvēku tirdzniecība tiek slēpta kā cita noziedzīga nodarījuma izdarīšana (piemēram, apsolījums personai pārvietot viņu nelegāli pāri valsts robežai vai sniegt atbalstu nokļūšanai noteiktā valstī var būt tikai daļa no patiesā nodoma – izmantot šo personu kā cilvēku tirdzniecības upuri), Valsts robežsardze veic pasākumus šādu gadījumu atklāšanai un novēršanai. Izvērtējot informāciju par 2012.gadu, Valsts robežsardze ir secinājusi, ka būtiski ir palielinājies legālo ieceļošanas metožu izmantošanas skaits nelikumīgiem mēģinājumiem ieceļot un uzturēties ES valstīs, proti, patiesā ieceļošanas mērķa neatbilstība iepriekš norādītajam mērķim. 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu šādi gadījumi palielinājušies par 250%. Galvenās ieceļošanas atteikumu saņēmušo personu valstspiederība – Krievija, Baltkrievija, Kirgizstāna. Valsts robežsardzes rīcībā nav informācijas, ka starp Latvijas Republikā identificētajiem nelikumīgajiem robežas šķērsotājiem vai patvēruma pieprasītājiem būtu konstatēti cilvēku tirdzniecības upuri. Šo personu galvenais mērķis – labāku dzīves apstākļu meklējumi ekonomiski attīstītākajās ES valstīs.

Viens no Valsts robežsardzes imigrācijas struktūrvienību uzdevumiem ir ārzemnieku nelegālās nodarbinātības apkarošana. Valsts robežsardze savas kompetences ietvaros, sadarbojoties ar PMLP, Valsts policiju un VDI veic pasākumus, lai konstatētu ārzemnieku nodarbināšanas normu pārkāpumus un atklātu ārzemniekus, kuri nelegāli uzturas valstī, un kuri iespējams pakļauti cilvēku tirdzniecībai.

2012.gadā tika veiktas 4296 pārbaudes uzņēmumos, iestādēs, tūrisma organizācijās, viesnīcās, pārbaudot iespējamus pārkāpumus imigrācijas kontroles jomā, piemēram, strādāšana pēc vīzas vai uzturēšanās atļaujas derīguma beigām. Šo pārbaudu rezultātā var tikt atklāti arī iespējamie cilvēku tirdzniecības gadījumi un identificēti cilvēku tirdzniecības upuri.

Lai uzlabotu robežsargu spējas identificēt iespējamus cilvēku tirdzniecības upurus robežkontroles laikā, robežsargiem regulāri tiek nodrošinātas iespējas piedalīties apmācībās par cilvēku tirdzniecības novēršanas, cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas jautājumiem, palīdzības iespējām upuriem, par nepavadītajiem bērniem, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri. Valsts robežsardzes pārstāvji regulāri apmeklē Frontex Aģentūras Riska analīzes vienības organizētās sanāksmes par cilvēku tirdzniecības organizētāju un upuru profiliem.

VRK studiju programmas ietvaros tiek skatītas tēmas par cilvēku un pilsoņu konstitucionālajām tiesībām un brīvībām, nepilngadīgo ārzemnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā, patvēruma meklētāja (nepilngadīgās personas bez pavadības) tiesībām un pienākumiem.

Lai nodrošinātu Satversmē garantēto cilvēktiesību īstenošanu un to, ka netiek izmantots piespiedu darbs, VDI veic uzraudzību un kontroli, kurai ir pakļauti darba devēji, jebkuras citas personas, kas faktiskos apstākļos uzskatāmas par darba devējiem, kā arī komersanti un to pilnvarotas personas; uzņēmumi (organizatoriskas vienības, kurās strādā nodarbinātie), darbavietas, kurās nodarbinātais vai jebkura cita persona, kas faktiskos apstākļos uzskatāma par nodarbināto, veic darbu, kā arī jebkura cita vieta uzņēmuma ietvaros, kura nodarbinātajam ir pieejama darba gaitā vai kurā nodarbinātais strādā ar darba devēja atļauju vai rīkojumu.

Ņemot vērā cilvēku tirdzniecības noziedzīgā nodarījuma pārrobežu raksturu, Latvijas tiesībsardzības iestādes piedalās kopējās noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanās un nodrošina informācijas apmaiņu. Par efektīvu instrumentu pārrobežu izmeklēšanu veikšanai ir atzītas kopējās izmeklēšanas grupas (*Joint Investigation Teams (JIT)*) un ES tiesībsardzības aģentūras – Eiropols (Europol), Interpols (Interpol), Eurojust, Frontex Aģentūra (Eiropas Aģentūra operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām). Līdz šim Latvijas tiesībsardzības iestādes nav bijušas iesaistītas kopējās izmeklēšanas grupās.

Konstatētās problēmas:

- Biežās personāla mainības dēļ Valsts policijas, Valsts robezsardzes un Valsts darba inspekcijas amatpersonām ir apgrūtināta pilnvērtīga zināšanu un praktisko iemaņu veidošana par cilvēku tirdzniecības jautājumiem.
- Ir nepieciešams turpināt nodrošināt apmācības Valsts policijas un pašvaldības policijas darbiniekiem, robežsargiem, darba inspektoriem par cilvēku tirdzniecības jautājumiem.
- Ir nepietiekami attīstīta tiesībsardzības iestāžu sadarbība pārrobežu cilvēku tirdzniecības lietu izmeklēšanai.

4.3.Kriminālvajāšana

Līdz šim Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurors cilvēku tirdzniecību ir noteicis par īpaši aktuālu noziedzīgu nodarījumu līdzās tādiem noziedzīgu nodarījumu veidiem kā slepkavība, kontrabanda un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Prokuratūras kā valsts iestādes viens no prioritārajiem darbības virzieniem, gan arī viens no prokurora individuālā darba kvalitātes rādītājiem ir tādu noziedzīgu nodarījumu apkarošanas efektivitāte, kas saistīta ar cilvēku tirdzniecību.

Viens no mehānismiem mērķtiecīgas izmeklēšanas nodrošināšanai ir prokuroru uzraudzības realizācija Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, tajā skaitā kriminālprocesos, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību. Prokurori aktīvi izmanto Kriminālprocesa likuma 37.panta otrajā daļā paredzētās uzraugošā prokurora tiesības dot norādījumus par procesa veida izvēli, izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu, lai nodrošinātu iespējami ātru, pilnīgu, vispusīgu un objektīvu izmeklēšanu kriminālprocesos.

Pēdējo gadu laikā ir atklāti un izmeklēti cilvēku tirdzniecības gadījumi, kuru pamatā ir komplicētas organizētu noziedzīgo grupu darbības shēmas. Prokuratūrā izveidota prakse, ka kriminālprocesu, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību, izmeklēšanas uzraudzību un kriminālvajāšanu realizē Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurori. Sadarbība starp Valsts policiju, kā izmeklēšanas iestādi, un prokuratūru, kā izmeklēšanu uzraugošo iestādi, attīstījusies produktīvi, nodrošinot efektīvu kriminālprocesa norisi. Izmeklētāji un uzraugošie prokurori nepastarpināti un nepārtraukti apmainās ar informāciju par virzienu, kādā veicama izmeklēšana, kā arī par kriminālprocesā veicamajām izmeklēšanas darbībām, lai nodrošinātu iespējami ātru noziedzīga nodarījuma atklāšanu, izmeklēšanu un vainīgo personu saukšanu pie kriminālatbildības.

Izmeklēšanas iestādes darbības un prokuratūras realizētās uzraudzības efektivitāte un kvalitāte to kriminālprocesu izmeklēšanā, kas saistītas ar cilvēku tirdzniecību, uzlabojas, kam ir būtiska nozīme krimināltiesisko attiecību taisnīgai noregulēšanai kriminālprocesā kopumā. Noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību, pārsvarā tiek veikti personu grupā vai organizētā grupā ar dažādu lomu sadali, atšķirīgu nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu. Tādēļ kriminālsods nosakāms individuāli, rūpīgi izvērtējot katras personas atbildības pakāpi un lomu konkrētajā noziedzīgajā nodarījumā. Nozīmīga ir aizdomās turēto vai apsūdzēto sadarbība ar tiesību aizsardzības iestādēm ar cilvēku tirdzniecību saistītu

noziedzīgu nodarījumu atklāšanā un izmeklēšanā, kas var būt par vienu no apstākļiem, lai personai piemērotu vieglāku sodu.

Tomēr gadījumos, ja tiesas piespriestais sods būtiski atšķiras no prokurora prasītā un atbilstoši valsts apsūdzības uzturētāja pozīcijai piespriestais sods nenodrošina likumā paredzētā soda mērķa sasniegšanu, prokurori izmanto savas likumā paredzētās tiesības un iesniedz tiesai protestu par taisīto spriedumu. Saskaņā ar ģenerālprokurora izdotajiem prokuratūras iekšējiem normatīvajiem aktiem situācijās, ja tiesa personai piespriedusi brīvības atņemšanas sodu nosacīti pretēji valsts apsūdzības uzturētāja viedoklim, ka nosakāms reāls brīvības atņemšanas sods, prokurora pienākums ir lemt par protesta iesniegšanu konkrētajā kriminālprocesā. Minētā kārtība nodrošina to, ka, vērtējot prokurora darba kvalitāti, uzmanība tiek pievērsta arī tam, cik konsekventi prokurors realizē savas likumā paredzētās tiesības un cik pastāvīgi prokurors lieto likumā paredzētos tiesiskos līdzekļus prokurora funkciju realizācijai attiecīgajā kriminālprocesā.

Prokuroru kvalifikācijas paaugstināšana un profesionālo iemaņu pilnveidošana ir Ģenerālprokuratūras prioritāte, kuras nodrošināšanai tiek pievērsta sevišķa uzmanība.

Prokuratūra ir uzsākusi ilgtermiņa sadarbību ar TMC, tādējādi ir būtiski paplašinājušās prokuratūras iespējas nodrošināt regulāru prokuroru kvalifikācijas celšanu un profesionālo iemaņu pilnveidošanu.

Informācijas avots: Ģenerālprokuratūra

N.p.k.	Gads	Nodibinājuma „Centrs Dardedze” organizētās mācības prokuroriem „Starpinstitucionālā sadarbība vardarbības pret bērnu gadījumā. Saskarsmes veidošanas pamatprincipi atbilstoši bērna vecuma īpatnībām” (prokuroru skaits)	Dalība konferencēs un semināros (prokuroru skaits)
1.	2008.-2009.	90	3
2.	2010.	32	27
3.	2011.	30	17
4.	2012.	30	61 un 23 prokurora amata kandidāti

Konstatētās problēmas:

- Ir nepieciešams turpināt nodrošināt prokuroru un prokuroru kandidātu apmācības par cilvēku tirdzniecību.

4.4. Tiesu prakse

Latvijas tiesu uzdevums ir turpināt nodrošināt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu cilvēku tirdzniecības lietās, lai spriežot analogiskas lietas, tiesas piespriestais sods atbilst noziedzīgā nodarījuma raksturam un kaitējumam.

Latvijas Krimināltiesību sistēmā nepastāv precedentu tiesības. Tai pat laikā lietu iztiesāšanā, līdztekus likumu piemērošanai, tiesneši vadās arī no tiesu prakses, kas izveidojusies noteiktajā lietu kategorijā, tādējādi veicinot vienveidīgu likuma piemērošanu valstī.

Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa apkopo un pēta tiesu praksi atsevišķos tiesību normu piemērošanas jautājumos, atlasa, apstrādā un publicē judikatūras datubāzē tiesu nolēmumus, kuriem ir nozīme tiesu prakses saskaņotības, pētniecības un attīstības veicināšanā. Judikatūras veidošanas mērķis ir sniegt atbalstu tiesnešiem lietas izspriešanā analogiskos gadījumos, samazināt lietu izskatīšanas laiku, kā arī veicināt vienveidīgu un stabilu tiesu praksi. Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 28.⁶panta ceturto daļu TIS ietvaros Augstākā tiesa veido judikatūras datubāzi. Senāta judikatūras datubāze pieejama arī publiski Augstākās tiesas mājas lapā www.at.gov.lv un oficiālajā Latvijas tiesu portālā www.tiesas.lv. Šobrīd judikatūru lietās par cilvēku tirdzniecību veido trīs Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta

lēmumi. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Judikatūras nodaļas 2006.gada tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse lietās par cilvēku tirdzniecību un personu nosūtīšanu seksuālai izmantošanai”, kurā kopumā izanalizēti tiesu nolēmumi 41 kriminālprocesā, ir pieejams visās Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesās. Tāpat ar mērķi sekmēt vienveidīgas un pareizas tiesu prakses veidošanos izdoti Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras vadītājas Prof. Dr.iur. Valentijas Liholajas pārskati par judikatūras atziņām: „Komentāri par Latvijas tiesu praksi krimināllietās”; „Soda noteikšanas principi: likums un prakse”; „Cilvēku tirdzniecības noziegumi: būtība un tiesu prakse”, kā arī citi izdevumi un publikācijas.

Augstākā tiesa 2014./2015.gadā plāno izstrādāt tiesu prakses apkopojumus par organizētajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

TA ir veikusi TIS pilna nolēmuma tekstu analīzi par notiesātajām personām par cilvēku tirdzniecību, lai noskaidrotu mantas konfiskācijas nepiemērošanas iemeslus. TA secinājusi, ka papildsoda – mantas konfiskācijas nepiemērošanas iemesli ir:

- a) iztiesāšanas procesā noskaidrots, ka notiesātajam nav pastāvīga dzīvesvieta vai nav mantas, ko būtu iespējams konfiscēt;
  - b) iztiesāšanas procesā piemērots KL 49¹.pants par mīkstāka soda vai vieglāka soda veida noteikšanu, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.
- Turklāt notiesātajām personām TIS pievienotajos pilna nolēmuma tekstos nekas nav minēts par konfiscējamās mantas apmēru vai saturu.

Galvenais iemesls nelielajam notiesāto personu skaitam, salīdzinājumā ar uzsākto vai pirmajā instancē izskatīto kriminālprocesu skaitu, ir nesamērīgi ilgs pirmstiesas un tiesvedības periods, kas saistīts ar subjektīviem iemesliem, nevis tiesu darba kapacitāti. Saskaņā ar KL 154¹.pantu uzsāktajiem kriminālprocesiem ir raksturīgs liels cietušo personu skaits, bieža tiesas sēžu atlikšana sakarā ar cietušo personu neierašanos tiesā vai atrašanos ārvalstīs, kā arī bieža tiesas procesa pārtraukšana sakarā ar apsūdzēto personu atrašanos stacionāros slimības dēļ. Piemēram, 2012.gada 14.jūlijā ir stājies spēkā notiesājošs spriedums vienai personai kriminālprocesā, kas uzsākts 2004.gadā un izskatīts pirmajā instancē 2008.gada 22.janvārī. 2010.gadā pirmās instances tiesās ir saņemta viena lieta, ar notiesājošu spriedumu ir izskatīti trīs pabeigti kriminālprocesi, bet notiesājošs spriedums stājies spēkā tikai vienā kriminālprocesā, kas uzsākts 2006.gadā. Divos pārējos no pirmajā instancē ar spriedumu izskatītajām cilvēku tirdzniecības lietām tiesvedība pašlaik vēl turpinās augstākas instances tiesās. Līdz ar to, var secināt, ka nelielais notiesāto personu skaits proporcionāli uzsākto kriminālprocesu skaitam nav saistīts ne ar apsūdzēto personu attaisnošanu, ne ar lietu izbeigšanu vai citiem gala nolēmumu veidiem, kā arī to, ka uzsākto kriminālprocesu skaits attiecīgā pārskata periodā nav salīdzināms ar personu skaitu, kurām stājas spēkā notiesājošs spriedums.

TMC sadarbībā ar citām organizācijām veic apmācības tiesnešiem saistībā ar cilvēku tirdzniecības novēršanas jautājumiem. TMC tiesnešu un tiesu darbinieku 2013.gada mācību programmā ir iekļauta lekcija „Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošānu un cietušo aizsardzību”, kurā piedalīsies 65 tiesneši un tiesu darbinieki.

Taču cilvēku tirdzniecības tēma ikgadējo apmācību programmā tiesnešiem nav iekļauta, jo saskaņā ar TIS datiem laika periodā no 2008.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 31.decembrim kopumā rajona (pilsētas) tiesās pirmajā instancē ir pabeigti divi kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecību, secinot, ka minētās kategorijas kriminālprocesi veido ļoti nelielu tiesvedībā esošo lietu skaitu, un uzskatot, ka apmācības par cilvēku tirdzniecības jautājumiem tiesnešiem nav aktuālas.

Konstatētās problēmas:

- Salīdzinoši nelielais Latvijā iztiesāto cilvēku tirdzniecības kriminālprocesu skaits rada tiesnešu un advokātu vājas sagatavotības riskus jautājumos par izplatītākajām cilvēku tirdzniecības izpausmes formām un to radīto personas tiesību aizskāruma nozīmīgumu.

5. Sadarbība un koordinācija

Ar MK 2009.gada 27.augusta rīkojumu Nr.590 apstiprinātās „Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009.-2013.gadam” 5.nodaļas „Galvenie uzdevumi programmas rezultātu sasniegšanai” tabulas 16.punkts nosaka, ka, izvērtējot lietderību, nepieciešamības gadījumā tiek izveidota konsultatīvā padome valsts pārvaldes iestāžu, pašvaldību un NVO darbības koordinēšanai cilvēku tirdzniecības novēršanā (turpmāk – programmas uzdevums). Izpildot programmas uzdevumu, ar Ministru prezidenta 2010.gada 3.marta rīkojumu Nr.77 tika izveidota pirmā darba grupa „Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009.-2013.gadam” īstenošanas koordinēšanai (turpmāk – darba grupa). No jauna darba grupa tika izveidota 2011.gada 10.jūnijā, kad ar Ministru prezidenta rīkojumu Nr.207 tikai apstiprināta darba grupa precizētā sastāvā. Darba grupā ir iekļauti pārstāvji no IEM, ĀM, LM, TM, Ekonomikas ministrijas, IZM, VM, Ģenerālprokuratūras, Liepājas prokuratūras, Rīgas domes Labklājības departamenta, Rīgas domes Drošības, kārtības un korupcijas novēršanas jautājumu komitejas, RPP, Valsts policijas, Valsts robežsardze, PMLP, Patvērums „Drošā māja”, RCS Marta un Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM) Latvijas biroja.

2012.gadā tika secināts, ka nepieciešams jauns Ministru prezidenta rīkojums par darba grupu, jo notikušas izmaiņas nozaru ministriju un iestāžu personālsastāvā. GRETA pārstāvji, kas veica sākotnējo novērtēšanu par to, kā Latvija īsteno Eiropas Padomes Konvencijas cīņai pret cilvēku tirdzniecību saistības, un pēc tikšanās ar kompetento ministriju un iestāžu pārstāvjiem Latvijas novērtēšanas vizītes laikā 2012.gada februārī, izteica rekomendāciju paplašināt ar Ministru prezidenta 2011.gada 10.jūnija rīkojumu Nr.207 „Par darba grupu „Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009.-2013.gadam” īstenošanas koordinēšanai” apstiprinātās darba grupas sastāvu un kompetenci, iesaistot darba grupā Tiesībsarga biroja, KM un Iekšlietu ministrijas Informācijas centra pārstāvjus.

GRETA pārstāvji izteica rekomendāciju ne tikai paplašināt darba grupas sastāvu un kompetenci, bet arī nodrošināt augsta līmeņa pārstāvību darba grupā cilvēku tirdzniecības novēršanai. Tika secināts, ka konkrētajā gadījumā būtu apstiprināms ekspertu darba grupas sastāvs, tādējādi nodrošinot efektīvu programmas uzdevumu izpildi, operatīvu informācijas apmaiņu par aktivitātēm cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā un rīcību jautājumos par atbalsta un palīdzības sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem. Minētais darba grupas formāts ir pierādījis savu efektivitāti, turklāt Latvijas valsts institūciju, pašvaldību, kā arī NVO aktivitātes ir izvērstas daudz plašāk nekā to paredz Valsts programma, jo tendences ar cilvēku tirdzniecību saistīto pārkāpumu un noziedzīgo nodarījumu attīstībā rada nepieciešamību iekļaut darba grupā atbilstošu kompetento institūciju amatpersonas, lai nodrošinātu efektīvu sadarbību informācijas apmaiņā un rīcību.

Ar Ministru prezidenta 2013.gada 8.marta rīkojumu Nr.85 „Par darba grupu Programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2009. – 2013.gadam” apstiprināta darba grupa, kurā norīkoti pārstāvji no IEM, LM, ĀM, IZM, Ekonomikas ministrijas, TM, VM, Valsts policijas, Valsts robežsardze, PMLP, Iekšlietu ministrijas Informācijas centra, Ģenerālprokuratūras, Liepājas prokuratūras, Tiesībsarga biroja, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Rīgas domes Labklājības departamenta, RPP, Patvērums „Drošā māja”, RCS Marta un Starptautiskās Migrācijas organizācijas Rīga biroja.

Savlaicīgas un pilnīgas informācijas par cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jautājumiem pieejamība ir būtisks priekšnosacījums, lai koordinētu Programmas ieviešanu. Informāciju un datus par dažādām ar cilvēku tirdzniecības novēršanu saistītajām jomām pamatā apkopo un analizē katra atbildīgā nozaru ministrija, iestāde un NVO atsevišķi. Pēdējo gadu laikā informācijas un datu vākšana ir uzlabojusies, taču joprojām nav vienotas izpratnes un pieejas datu vākšanā, tādējādi savāktie dati ir nepietiekami, lai veiktu cilvēku tirdzniecības tendenču izvērtēšanu un pret cilvēku tirdzniecību vērstu pasākumu rezultātu novērtēšanu.

Saskaņā ar Direktīvas 2011/36/ES 19.panta prasībām, kas nosaka, ka Dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai izveidotu valstu ziņotājus vai citus līdzvērtīgus mehānismus, kuru uzdevumi ietver cilvēku tirdzniecības tendenču izvērtējuma veikšanu, pret cilvēku tirdzniecību vērstu pasākumu rezultātu novērtēšanu, tostarp statistikas apkopošanu ciešā sadarbībā ar attiecīgajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas darbojas šajā jomā, un ziņojumu sniegšanu, IEM saskaņā ar Programmā noteikto koordinē Programmas ieviešanu, reizi divos gados apkopojot par Programmas uzdevumu izpildi atbildīgo institūciju sniegto informāciju un iesniedzot to izskatīšanai MK. IEM ir arī atbildīga par darba grupas darba organizēšanu. IEM Nozares politikas departamenta direktors vada starpinstitutionālo darba grupu un īsteno Nacionālā koordinatora cilvēku tirdzniecības jomā funkcijas. Tādējādi uzskatāms, ka Latvijas koordinācijas mehānisms cilvēku tirdzniecības jautājumos atbilst Direktīvas 2011/36/ES 19.pantā minētā līdzvērtīgā mehānisma statusam.

IEM aktīvi turpina nodrošināt Latvijas dalību CBSS TF-THB. Lai nodrošinātu Latvijas dalību CBSS TF-THB un iespēju gūt tās atbalstu Latvijas interešu projektiem, ar MK 2011.gada 15.decembra rīkojumu Nr.657 „Par Latvijas dalību Baltijas jūras valstu padomes darba grupā” tika atbalstīta Latvijas dalība CBSS TF-THB. Ar minēto MK rīkojumu tika pieņemts lēmums IEM no budžeta programmas „Iekšlietu politikas plānošana” līdzekļiem veikt iemaksas CBSS TF-THB budžetā attiecīgajam saimnieciskajam gadam noteiktajā apmērā. Latvijas iemaksu veikšana CBSS TF-THB budžetā ir būtisks priekšnosacījums sadarbības veicināšanai ar Baltijas jūras reģiona valstīm cilvēku tirdzniecības apkarošanas jomā, jo šis sadarbības mehānisms cilvēku tirdzniecības novēršanai un apkarošanai ir uzskatāms par unikālu Baltijas jūras reģionā. Šāda sadarbība ilgtermiņā sniedz ieguldījumu arī cilvēku tirdzniecības novēršanas kopējās situācijas uzlabošanā Latvijā, jo CBSS TF-THB īstenotie projekti veicina pieredzes un informācijas apmaiņu starp tajos iesaistītajām valstīm, cilvēku tirdzniecības tendenču novērtējumu reģionālā līmenī un par cilvēku tirdzniecību apkarošanu un novēršanu kompetento iestāžu un par cilvēku tirdzniecības upuru tiesību aizsardzību atbildīgo iestāžu darba kvalitātes pilnveidošanu.

IEM nodrošina Nacionālā koordinatora pārstāvību darbam CBSS TF-THB, kuras ietvaros tiek nodrošināta sadarbības un informācijas apmaiņas koordinācija starpvalstu līmenī Baltijas jūras valstu reģionā, kā arī nodrošina Nacionālā kontaktpunkta par nepavadītiem un tirgotiem bērniem (*National Contact Point for Unaccompanied and Trafficked Children*) darbību, lai nodrošinātu sadarbības un informācijas apmaiņas koordināciju starp 11 CBSS dalībvalstīm, Baltkrieviju, Ukrainu un Moldovu.

Konstatētās problēmas:

- Starpinstitutionālo darba grupas mandāts neatbilst faktiskajam cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā risināmo jautājumu lokam.
- Starpinstitutionālo sadarbība cilvēku tirdzniecības novēršanā reģionālā līmenī netiek īstenota pietiekami noturīgā un pastāvīgā ietvarā.

II. POLITIKAS REZULTĀTI, DARBĪBAS REZULTĀTI UN REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI TO SASNIEGŠANAI
Mērķu un rezultātu, to rezultatīvo rādītāju hierarhija

Politikas definētais mērķis: Veicināt sabiedrības informētību un izpratni par cilvēku tirdzniecību un nodrošināt atbalstu cilvēku tirdzniecības upuriem.				
		2012.gads	2017.gads	2020.gads
Politikas rezultāts A1: pieaug sabiedrības un iesaistīto institūciju informētība un izpratne par situāciju cilvēku tirdzniecības jomā, par cilvēku tirdzniecības riskiem, draudiem un sekām	Rezultatīvais rādītājs: īstenoto informatīvo pasākumu pieaugums (skaits)	8	9	10
	Rezultatīvais rādītājs: veikto pētījumu pieaugums (skaits)	0	2	2
Politikas rezultāts A2.: nodrošināta pakalpojumu pieejamības stabilitāte cilvēku tirdzniecības upuru vajadzību apmierināšanai, lai veicinātu viņu integrāciju sabiedrībā	Rezultatīvais rādītājs: valsts apmaksāto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņēmušo cilvēku tirdzniecības upuru skaits	24	24	24
	Rezultatīvais rādītājs: valsts finansiālais ieguldījums (latos)	62 514	62 514	62 514
Darbības rezultāts A1.: īstenota skolēnu un studentu izglītošana par cilvēku tirdzniecības riskiem, draudiem un sekām	Rezultatīvais rādītājs: izglītoto skolēnu un studentu skaits	450	700	700
	Rezultatīvais rādītājs: izglītojošo pasākumu skaits	5	10	10
Darbības rezultāts A2.: nodrošināti pedagogu profesionālās pilnveides kursi un semināri par cilvēku tirdzniecības un prostitūcijas profilakses jautājumiem	Rezultatīvais rādītājs: profesionālās pilnveides kursus apguvušo pedagogu skaits	55	60	100
	Rezultatīvais rādītājs: pedagogu zināšanu par cilvēku tirdzniecības un prostitūcijas profilakses jautājumiem pozitīva pašvērtējuma īpatsvara izmaiņas (pret iepriekšējo periodu)	+5%	+10% (salīdzinājumā ar 2012.gadu)	+15% (salīdzinājumā ar 2012.gadu)
Darbības rezultāts A3.: uzlabota starpinstitucionālā sadarbība cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanā	Rezultatīvais rādītājs: konsultācijas saņēmušo personu skaits	118	120	120
	Rezultatīvais rādītājs: nogaidīšanas periodu saņēmušo personu skaits	0	1	1

Darbības rezultāts A4.: izstrādātas un ieviestas cilvēku tirdzniecības upuru reintegrācijas vadlīnijas	Rezultatīvais rādītājs: izstrādātas un ieviestas vadlīnijas	0	1	0
Darbības rezultāts A5.: izstrādāti un ieviesti pasākumi veselības risku mazināšanai prostitūcijā nodarbinātām personām	Rezultatīvais rādītājs: izstrādāts pasākuma plāns	0	0	1
Darbības rezultāts A6.: izveidots nacionālais konsultēšanas mehānisms cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanai un nodrošināta tā darbība	Rezultatīvais rādītājs: izveidots sadarbības mehānisms (normatīvais akts)	0	1	0
Politikas definētais mērķis: Panākt cilvēku tirdzniecības latentuma samazināšanos un attīstīt tiesībsardzības iestāžu un kompetento partneru kapacitāti cilvēku tirdzniecības gadījumu apkarošanai.				
Politikas rezultāts B1: pastiprinās kompetento valsts institūciju aktivitāte, lai vērstos pret cilvēku tirdzniecību un veicinātu ar cilvēku tirdzniecību saistīto noziedzīgo nodarījumu apkarošanu	Rezultatīvais rādītājs: ar cilvēku tirdzniecību saistīto atklāto (uzsākts kriminālprocess) noziedzīgo nodarījumu skaits	30	31	33
	Rezultatīvais rādītājs: ar cilvēku tirdzniecību saistīto uzsākto kriminālprocesu, kas nosūtīti iztiesāšanai, skaits	19	20	20
Politikas rezultāts B2: pieaug kompetento iestāžu darbinieku izpratne par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību	Rezultatīvais rādītājs: valsts un pašvaldības iestāžu darbinieku identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaita īpatsvars (% no visiem identificētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem)	15%	+ 2% (salīdzinājumā ar 2012.gadu)	+3% (salīdzinājumā ar 2012.gadu)
	Rezultatīvais rādītājs: valsts un pašvaldību iestāžu darbinieku izglītojošo pasākumu skaits	4	6	6
Darbības rezultāts B1.: nodrošināti tiesībsardzības iestāžu amatpersonu un tiesnešu profesionālās pilnveides kursi un semināri par cilvēku tirdzniecību	Rezultatīvais rādītājs: profesionālās pilnveides kursu un semināru apguvušo tiesībsardzības iestāžu amatpersonu un tiesnešu skaits	193	200	200
	Rezultatīvais rādītājs: kursu un semināru skaits	15	15	15

Darbības rezultāts B2.: nodrošināta pārrobežu sadarbība noziedzīgo nodarījumu par cilvēku tirdzniecību izmeklēšanā	Rezultatīvais rādītājs: izveidoto pārrobežu apvienoto izmeklēšanas grupu skaits	0	2	3
	Rezultatīvais rādītājs: ar citu valstu tiesībsardzības iestādēm kopīgi izmeklēto kriminālprocesa īpatsvars (% no kopējā ar citām valstīm izmeklēto kriminālprocesa skaita)	6	7	8
	Rezultatīvais rādītājs: no ārvalstīm saņemto un uz ārvalstīm nosūtīto personas izdošanas lūgumu skaits	3	3	3
	Rezultatīvais rādītājs: no ārvalstīm saņemto un uz ārvalstīm nosūtīto tiesiskās palīdzības lūgumu skaits	9	14	19
Darbības rezultāts B3: nodrošināta Latvijas pilnvērtīga dalība Eiropas Savienības ikgadējā Operatīvā Rīcības plāna F prioritātes „Cilvēku tirdzniecība” īstenošanā	Rezultatīvais rādītājs: Rīcības plāna aktivitāšu skaits, kurās piedalījās Latvijas tiesībsardzības iestādes	0	5	5
Darbības rezultāts B4.: nodrošināta kontroles pasākumu veikšana cilvēku tirdzniecības gadījumu samazināšanai un cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanai	Rezultatīvais rādītājs: VDI kompetences ietvaros veikto pārbažu laikā konstatēto iespējamo cilvēku tirdzniecības gadījumu skaits	1	2	4
	Rezultatīvais rādītājs: modeļu aģentūrās veikto pārbažu skaits	0	1	2
	Rezultatīvais rādītājs: imigrācijas jomā veikto pārbažu skaits	4296	4300	4300

III. PAMATNOSTĀDNĒS PAREDZĒTO UZDEVUMU UN PASĀKUMU PLĀNS

Pamatnostādnēs definētais politikas mērķis: Veicināt sabiedrības informētību un izpratni par cilvēku tirdzniecību un nodrošināt atbalstu cilvēku tirdzniecības upuriem.

I Rīcības virziens: Cilvēku tirdzniecības profilakse

Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
1. Organizēt informatīvās kampaņas un aktivitātes par cilvēku tirdzniecību seksuālās izmantošanas, darbaspēka ekspluatācijas, fiktīvo laulību noslēgšanas un orgānu izņemšanas nolūkos, lai veicinātu sabiedrības izpratni un mazinātu piedāvājumu.	Pastāvīgi	IeM	ĀM, LM, IZM, LNB, TM, NVO, pašvaldības	IEM 2015.gadā un turpmāk ik gadu 5 000 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija).
2. Izstrādāt informatīvo materiālu par cilvēku tirdzniecību, kas jāņem vērā, lai nekļūtu par cilvēku tirdzniecības upuri, cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām, atbalsta un palīdzības iespējām cilvēku tirdzniecības upurim.	2017.gads	LM	IeM, ĀM, KM, IZM, NVO, pašvaldības	LM 2017.gadā 1 500 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija).
3. Veikt skolēnu un studentu regulāru izglītošanu un informēšanu par cilvēku tirdzniecības problemātiku: cēloņiem, riskiem, sekām.	Pastāvīgi	IZM	LM, IeM, NVO, pašvaldības	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
4. Veikt Valsts policijas un pašvaldības policijas darbinieku, robežsargu, prokuroru, sociālo darbinieku, konsulāro amatpersonu, darba inspektoru, bāriņtiesu, VBTAI un PMLP darbinieku, tūrisma sektorā iesaistīto personu apmācību par cilvēku tirdzniecību un bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem.	Pastāvīgi	IeM	LM, ĀM, EM, Tiesībsarga birojs, NVO, pašvaldības	IEM 2015.gadā un turpmāk ik gadu 2 880 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija).
5. Veikt tiesnešu un tiesu sistēmas darbinieku apmācības par cilvēku tirdzniecības jautājumiem.	Pastāvīgi	TM	TMC, TA, Tiesībsarga birojs, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.

6. Veikt militārā personāla apmācības pirms misijām ārvalstīs par cilvēku tirdzniecību.	Pastāvīgi	AiM	IeM Tiesībsarga birojs NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
7. Pilnveidot pedagogu kompetenci jautājumos, kas ir saistīti ar izglītojamo izpratnes veidošanu par ētisko un morālo vērtību nozīmi, principiem un normu izpaušmēm.	Pastāvīgi	IZM (VISC)	Pašvaldības	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
8. Veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu interneta vietnes par cilvēku tirdzniecības jautājumiem www.cilvektirdznieciba.lv darbību, interneta vietni veidojot arī vieglā valodā, padarot to pieejamāku cilvēkiem ar īpašām vajadzībām (veidojot sadaļu „Viegli lasīt”), kā arī popularizēt to, tostarp nodrošinot iespēju ziņot tiešsaistē par personu vervēšanas gadījumiem interneta sociālajos tīklos vai sniegt ziņas par iespējamiem cilvēku tirdzniecības gadījumiem vai mēģinājumiem.	2014.gads Pastāvīgi	IeM	LM, Valsts policija	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
9. Organizēt konferenci valsts un pašvaldības iestāžu vadītājiem, tiesībsardzības iestāžu augsta līmeņa amatpersonām, TA vadošajām amatpersonām, lai veidotu un nostiprinātu izpratni par cilvēku tirdzniecību.	2015.gads	IeM	ĀM, IZM, LM, KM, pašvaldības, NVO, Tiesībsarga birojs, TM	IEM 2015.gadā 3 000 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija).
10. Identificētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem sadarbībā ar NVO nodrošināt valsts apmaksātus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.	Pastāvīgi	LM	NVO, IeM, pašvaldības	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.

11. Nodrošināt regulāru sabiedrības informēšanu par atbildīgo institūciju sniedzamajiem pakalpojumiem personām, kas cietušas no cilvēku tirdzniecības.	Pastāvīgi	LM	VM, IeM, pašvaldības, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
12. Izstrādāt un izplatīt skaidru un ērti lietojamu informāciju par cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām nodarbinātības un sociālajā jomā, cietušo statusu un migrantu tiesībām.	2014.gads	IeM	TM, LM	IEM 2014.gadā likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros; 2015.gadā 2 000 latu un 2016.gadā 1 000 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija).
13. Izstrādāt vadlīnijas cilvēku tirdzniecības upuru risku novērtēšanai (risk assessment).	2016.gads	IeM	LM, ĀM, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
14. Veikt Valsts policijas un pašvaldības policijas darbinieku, prokuroru, sociālo darbinieku, robežsargu, darba inspektoru, konsulāro amatpersonu, bāriņtiesu darbinieku apmācību par darbu ar cilvēku tirdzniecības upuri, ievērojot dzimuma aspektu, uz upuri vērstu pieeju un ievērojot bērna labākās intereses.	Pastāvīgi	LM	IeM, Tiesībsarga birojs, NVO, pašvaldības, ĀM	LM 2015.gadā un turpmāk ik gadu 185 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija).
15. Izvērtēt spēkā esošos 2006.gada 31.oktobra MK noteikumus Nr.889 „Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku	2015.gads	LM	IeM, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu

tirdzniecības upuri” un nepieciešamības gadījumā izstrādāt grozījumus, papildinot kritērijus personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri.				ietvaros.
16. Attīstīt pašvaldības sociālo dienestu un sociālo pakalpojumu cilvēku tirdzniecības upuriem sniedzēju sadarbību, nodrošinot veiksmīgu cilvēku tirdzniecības upura reintegrāciju pēc sociālo pakalpojumu saņemšanas	2017.gads	LM	Pašvaldības, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
17. Izvērtēt atbalsta bērniem, kas cietuši no cilvēku tirdzniecības, tostarp izmitināšanu, vidēja termiņa un ilgtermiņa atbalsta programmas, kas pielāgotas bērnu vajadzībām, uzlabošanu	2016.gads	LM	Pašvaldības, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
18. Izstrādāt un ieviest cilvēku tirdzniecības upuru reintegrācijas vadlīnijas	2017.gads	LM	NVO, IeM	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
19. Izvērtēt institucionālo ietvaru un darbības mehānismu cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanai, repatriācijai un atgriešanai, atbalsta sniegšanai, ievērojot cilvēku tirdzniecības upura tiesības, drošību un cieņu.	2016.gads	Tiesībsarga birojs		Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
20. Izstrādāt metodiskos materiālus nozaru speciālistiem (sociālajiem darbiniekiem, darba inspektoriem) par cilvēku tirdzniecības gadījumu un upuru identificēšanu un rīcību.	2017.gads	LM	IeM, TM, pašvaldības, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
21. Izstrādāt metodiskos materiālus nozaru speciālistiem (ārstniecības personālam) par cilvēku tirdzniecības gadījumu un upuru identificēšanu un rīcību	2017.gads	VM	IeM, TM, pašvaldības, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto

				finanšu līdzekļu ietvaros.
22. Apzināt riskus, kas ietekmē prostitūcijā iesaistīto personu veselību, un izstrādāt pasākumus šo risku mazināšanai	2018.gads	VM	IeM, NVO, TM pašvaldības	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
23. Izvērtēt grozījumu nepieciešamību Krimināllikuma regulējumā attiecībā uz seksuālo pakalpojumu pircēju sodīšanu.	2014.gads	TM	IeM, Ģenerālprokuratūra, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
Pamatnostādnes definētais politikas mērķis: Panākt cilvēku tirdzniecības latentuma samazināšanos un attīstīt tiesībsardzības iestāžu un kompetento partneru kapacitāti cilvēku tirdzniecības gadījumu apkarošanai				
II Rīcības virziens: <i>Cilvēku tirdzniecības apkarošana</i>				
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvīrītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
24. Pilnveidot metodiskos materiālus Valsts policijas darbiniekiem: „Metodiskie norādījumi ar prostitūciju, sutenerismu, cilvēku tirdzniecību saistīto personu identificēšanai” un „Cilvēku tirdzniecības/sutenerisma gadījumu izmeklēšanas metodiskie ieteikumi policijas darbiniekiem”.	Pēc nepieciešamības	IeM	Valsts policija, VPK	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
25. Pilnveidot mācību līdzekli Valsts policijas darbiniekiem „Cilvēku tirdzniecības noziegumu izmeklēšanas metodoloģija”.	Pēc nepieciešamības	IeM	Valsts policija, VPK	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
26. Nodrošināt tiesas pieņemto nolēmumu publikāciju internetā anonimizētā formā.	Pastāvīgi	TM	TA	Likumā par valsts budžetu kārtējam

				gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
27. Veidot valsts tiesībsardzības vienības labākai cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanai un kriminālvajāšanai.	Pastāvīgi	IeM	Valsts policija, Ģenerālprokuratūra	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
28. Veikt tiesnešu, prokuroru un advokātu apmācību par cilvēku tirdzniecību, cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām, piemērojamiem tiesību aktiem, precedenta tiesībām, uz cilvēku tiesībām vērsta pieejas ievērošanu.	Pastāvīgi	IeM	TMC, TA, ZAP, Ģenerālprokuratūra, TM	IEM 2015.gadā un turpmāk ik gadu 576 lati - valsts budžeta finansējums (dotācija).
29. Izstrādāt nacionālo konsultēšanas mehānismu, lai labāk identificētu cilvēku tirdzniecības upurus, viņus konsultētu un sniegtu viņiem aizsardzību un palīdzību.	2014.gads	IeM	TM, LM, ĀM, VM, IZM, Ģenerālprokuratūra, NVO, pašvaldības	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
Pamatnostādnes definētie politikas mērķi:				
1. Veicināt sabiedrības informētību un izpratni par cilvēku tirdzniecību un nodrošināt cilvēku tirdzniecības upuru aprūpi.				
2. Panākt cilvēku tirdzniecības latentuma samazināšanos un attīstīt tiesībsardzības iestāžu un kompetento partneru kapacitāti cilvēku tirdzniecības gadījumu apkarošanai				
III Rīcības virziens: <i>Sadarbības koordinācija un informācijas apkopošana</i>				
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
30. Pilnveidot nacionālo cilvēku tirdzniecības novēršanas politikas īstenošanas ekspertu līmeņa koordinācijas mehānismu (starpinstitucionālo darba grupu) un tās darbību.	2014.gads	IeM	TM, LM, ĀM, VM, IZM, Ģenerālprokuratūra, NVO, pašvaldības	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu

				ietvaros.
31. Nodrošināt neformālās darba grupas darbaspēka ekspluatācijas novēršanai darbību.	Pastāvīgi	IeM	TM, LM, ĀM, Ģenerālprokuratūra, NVO, pašvaldības	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
32. Nodrošināt reģionālo neformālo sadarbības tīklu cilvēku tirdzniecības novēršanai izveidošanu un efektīvu darbību.	2017.gads	Iestādes, NVO, pašvaldības	IeM	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
33. Nodrošināt pētījuma veikšanu par sabiedrības izpratni par cilvēku tirdzniecību, tās riskiem, draudiem un sekām, tostarp iekļaujot arī tēmu par sociālās vides ietekmi uz bērnu tirdzniecības riskiem.	2015.gads, 2019.gads	LM		LM 2015.gadā 18 000 latu un 2019.gadā 18 000 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija).
34. Veikt atkārtotu pētījumu par cilvēku tirdzniecības tendencēm, riskiem un vervēšanas mehānismiem.	2019.gads	IeM		IEM 2019.gadā 18 000 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija) vai ES politiku instrumentu līdzfinansēts projekts vai programma (dotācija).
35. Paplašināt starptautisko partneru loku, ar kuriem noslēgtas starptautiskās vienošanās par sadarbību tiesiskās palīdzības sniegšanā un organizētās noziedzības apkarošanā.	Pastāvīgi	TM, IeM		Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.

36. Nodrošināt Latvijas pārstāvību CBSS TF-THB.	Pastāvīgi	IeM		Saskaņā ar MK 2011.gada 15.decembra rīkojumu Nr.657 „Par Latvijas dalību Baltijas jūras valstu padomes darba grupā”.
37. Nodrošināt CBSS TF-THB Latvijas prezidentūru.	2017.gada 1.jūlijs – 2018.gada 30.jūnijs	IeM		IEM 2017.gadā 600 latu un 2018.gadā 900 latu - valsts budžeta finansējums (dotācija).
38. Nodrošināt sadarbību ar GRETA (ekspertu grupa cīņai pret cilvēku tirdzniecību) Eiropas Padomes Konvencijas cīņai pret cilvēku tirdzniecību otrās kārtas novērtēšanā.	2016.-2017.gads	IeM	LM, TM, KM, IZM, ĀM, AM, EM, Ģenerālprokuratūra, RD, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.
39. Izstrādāt vadlīnijas datu par cilvēku tirdzniecību vākšanai, apkopošanai un analīzei.	2017.gads	IeM	LM, ĀM, TM, NVO	Likumā par valsts budžetu kārtējam gadam paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros.

IV. IETEKMES UZ VALSTS BUDŽETU UN PAŠVALDĪBU BUDŽETIEM NOVĒRTĒJUMS

Pamatnostādņu īstenošanai plānotie finanšu avoti ir valsts un pašvaldību budžets, starptautiskais finansējums, kā arī privātais kapitāls, kas piesaistāms, veiksmīgi attīstot publiskās un privātās partnerattiecības.

Pamatnostādņu paredzēto pasākumu īstenošana tiks nodrošināta Pamatnostādnēs minētajām institūcijām piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros. Savukārt jautājums par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu Pamatnostādnēs minētajām institūcijām izskatāms MK valsts budžeta likumprojekta sagatavošanas un izskatīšanas procesā.

	Turpmākie trīs gadi (tūkst. latu)		
	2014	2015	2016
Kopējās izmaiņas budžeta ieņēmumos t.sk.:			
Izmaiņas valsts budžeta ieņēmumos			
Izmaiņas pašvaldību budžeta ieņēmumos			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos t.sk.:	0	31,6	9,6
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos	0	31,6	9,6
Izmaiņas pašvaldību budžeta izdevumos			
Kopējā finansiālā ietekme:	0	-31,6	-9,6
Finansiālā ietekme uz valsts budžetu	0	-31,6	-9,6
Finansiālā ietekme uz pašvaldību budžetu		0	
Detalizēts ieņēmumu un izdevumu aprēķins: skatīt nākamo tabulu.			

Papildus izdevumi **Iekšlietu ministrijai** – Ls 76 236 (kopā no 2014.gada līdz 2020.gadam)

Uzdevuma vai galvenā pasākuma Nr.	Uzdevums un galvenais pasākums/Izdevumi	Iekšlietu ministrijas budžeta programma 01.00.00 „Iekšlietu politikas plānošana”
	Kopā papildus nepieciešamie izdevumi Iekšlietu ministrijai (kopā no 2014.gada līdz 2020.gadam)	76 236
1.	Organizēt informatīvās kampaņas un aktivitātes par cilvēku tirdzniecību seksuālās izmantošanas, darbaspēka ekspluatācijas, fiktīvo laulību noslēgšanas un orgānu izņemšanas nolūkos, lai veicinātu sabiedrības izpratni un mazinātu piedāvājumu. 2015.gadā – Ls 5 000; 2016.gadā – Ls 5 000; 2017.gadā – Ls 5 000; 2018.gadā – Ls 5 000; 2019.gadā – Ls 5 000; 2020.gadā – Ls 5 000. Pakalpojuma apmaksā (IKK 2232).	30 000
4.	Veikt Valsts policijas un pašvaldības policijas darbinieku, robežsargu, prokuroru, sociālo darbinieku, konsulāro amatpersonu, darba inspektoru, bāriņtiesu, VBTAI un PMLP darbinieku, tūrisma sektorā iesaistīto personu apmācību par cilvēku tirdzniecību un bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem. 2015.gadā – Ls 2 880; 2016.gadā – Ls 2 880; 2017.gadā – Ls 2 880; 2018.gadā – Ls 2 880; 2019.gadā – Ls 2 880;	17 280

Uzdevuma vai galvenā pasākuma Nr.	Uzdevums un galvenais pasākums/Izdevumi	Iekšlietu ministrijas budžeta programma 01.00.00 „Iekšlietu politikas plānošana”
	2020.gadā – Ls 2 880. Pakalpojuma apmaksa (IKK 2232). Paredzēts apmācīt 150 cilvēkus gadā (5 divu dienu apmācības grupā pa 30 dalībniekiem). Nepieciešamie izdevumi viena apmācību pasākuma organizēšanai – Ls 576, no tā: 1. Dalībnieku ēdināšana – Ls 336; 2. Samaksa lektoriem – Ls 240. Nepieciešamie izdevumi gadā: Ls 576 x 5 = Ls 2 880.	
9.	Organizēt konferenci valsts un pašvaldības iestāžu vadītājiem, tiesībsardzības iestāžu augsta līmeņa amatpersonām, TA vadošajām amatpersonām, lai veidotu un nostiprinātu izpratni par cilvēku tirdzniecību. 2015.gadā – Ls 3 000. Pakalpojuma apmaksa (IKK 2232). Nepieciešamie izdevumi viena dienas konferences organizēšanai – Ls 3 000, no tā: 1. Konferenču zāles īre – Ls 200; 2. Dalībnieku ēdināšana – Ls 2 800.	3 000
12.	Izstrādāt un izplatīt skaidru un ērti lietojamu informāciju par cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām nodarbinātības un sociālajā jomā, cietušo statusu un migrantu tiesībām. 2015.gadā – Ls 2 000; 2016.gadā – Ls 1 000. Pakalpojuma apmaksa (IKK 2232).	3 000
28.	Veikt tiesnešu, prokuroru un advokātu apmācību par cilvēku tirdzniecību, cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām, piemērojamiem tiesību aktiem, precedenta tiesībām, uz cilvēku tiesībām vērsta pieejas ievērošanu. 2015.gadā – Ls 576; 2016.gadā – Ls 576; 2017.gadā – Ls 576; 2018.gadā – Ls 576; 2019.gadā – Ls 576; 2020.gadā – Ls 576. Pakalpojuma apmaksa (IKK 2232). Nepieciešamie izdevumi apmācību pasākuma organizēšanai – Ls 576, no tā: 1. Dalībnieku ēdināšana – Ls 336; 2. Samaksa lektoriem – Ls 240.	3 456
34.	Veikt atkārtotu pētījumu par cilvēku tirdzniecības tendencēm, riskiem un vervēšanas mehānismiem. 2019.gadā – Ls 18 000. Pakalpojuma apmaksa (IKK 2232).	18 000
37.	Nodrošināt CBSS TF-THB Latvijas prezidentūru. 2017.gadā – Ls 600; 2018.gadā – Ls 900. Pakalpojuma apmaksa (IKK 2232).	1 500

Papildus izdevumi **Labklājības ministrijai: Ls 38 610**
(kopā no 2014.gada līdz 2020.gadam)

Uzdevuma vai galvenā pasākuma Nr.	Uzdevums un galvenais pasākums/Izdevumi	Labklājības ministrijas budžeta programma

Uzdevuma vai galvenā pasākuma Nr.	Uzdevums un galvenais pasākums/Izdevumi	Labklājības ministrijas budžeta programma
	Kopā papildus nepieciešamie izdevumi Labklājības ministrijai (kopā no 2014.gada līdz 2020.gadam)	38 610
2.	Izstrādāt informatīvo materiālu par cilvēku tirdzniecību, kas jāņem vērā, lai nekļūtu par cilvēku tirdzniecības upuri, cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām, atbalsta un palīdzības iespējām cilvēku tirdzniecības upurim. 2017.gadā – Ls 1 500. Pakalpojuma apmaks (IKK 2232).	1 500
14.	Veikt Valsts policijas un pašvaldības policijas darbinieku, prokuroru, sociālo darbinieku, robežsargu, darba inspektoru, konsulāro amatpersonu, bāriņtiesu darbinieku apmācību par darbu ar cilvēku tirdzniecības upuri, ievērojot dzimuma aspektu, uz upuri vērstu pieeju un ievērojot bērna labākās intereses. 2015.gadā – Ls 185; 2016.gadā – Ls 185; 2017.gadā – Ls 185; 2018.gadā – Ls 185; 2019.gadā – Ls 185; 2020.gadā – Ls 185. Pakalpojuma apmaks (IKK 2232). Nepieciešamie izdevumi viena apmācību pasākuma organizēšanai – Ls 185, no tā: 1. Dalībnieku ēdināšana – Ls 85; 2. Samaksa lektoriem – Ls 100.	1 110
33.	Nodrošināt pētījuma veikšanu par sabiedrības izpratni par cilvēku tirdzniecību, tās riskiem, draudiem un sekām, tostarp iekļaujot arī tēmu par sociālās vides ietekmi uz bērnu tirdzniecības riskiem. 2015.gadā – Ls 18 000; 2019.gadā – Ls 18 000. Pakalpojuma apmaks (IKK 2232).	36 000

Cita informācija	Par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu lems Ministru kabinets valsts budžeta 2015.gadam un turpmākajiem gadiem sagatavošanas procesā.						
	Izmaiņas budžeta izdevumos no 2014.gada līdz 2020.gadam, latos						
Uzdevuma Nr.	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Iekšlietu ministrija - kopā	0	13 456	9 456	9 056	9 356	26 456	8 456
1.uzdevums	0	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
4.uzdevums	0	2 880	2 880	2 880	2 880	2 880	2 880
9.uzdevums	0	3 000	0	0	0	0	0
12.uzdevums	0	2 000	1 000	0	0	0	0
28.uzdevums	0	576	576	576	576	576	576
34.uzdevums	0	0	0	0	0	18 000	0
37.uzdevums	0	0	0	600	900	0	0
Labklājības ministrija - kopā	0	18 185	185	1 685	185	18 185	185
2.uzdevums	0	0	0	1 500	0	0	0
14.uzdevums	0	185	185	185	185	185	185

33.uzdevums	0	18 000	0	0	0	18 000	0
PAVISAM:	0	31 641	9 641	10 741	9 541	44 641	8 641

V. PĀRSKATU SNIEGŠANAS UN NOVĒRTĒŠANAS KĀRTĪBA

Nr.p.k.	Rīcības raksturojums	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija
1.	Vidusposma informatīvā ziņojuma par Pamatnostādņu īstenošanu iesniegšana VK.	2017.gada 30.jūnijs	IEM
2.	Gala informatīvā ziņojuma par Pamatnostādņu īstenošanu iesniegšana VK.	2021.gada 30.jūnijs	IEM
3.	Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2021. - 2026.gadam iesniegšana apstiprināšanai MK.	2020.gada 30.jūnijs	IEM

Nepieciešamības gadījumā IeM sagatavos grozījumus Pamatnostādņēs.

Iekšlietu ministrs

R.Kozlovskis

Vīza:

Valsts sekretāre

I.Pētersone-Godmane

07.06.2013. 10:00

19976

Lāsma Stabiņa

Iekšlietu ministrijas

Nozares politikas departamenta

Politikas ieviešanas nodaļas

vecākā referente

tālrunis: 67829674, fakss: 67219464,

e-pasts: lasma.stabina@iem.gov.lv